

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

4^E JAARGANG

WOENSDAG 19 NOVEMBER 1919

No. 203

INHOUD

	Blz.
HET WETSONTWERP TER WIJZIGING DER MUNTWET door <i>G. M. Boissevain</i>	1049
De Commissie voor Zeeoorlogsschade door <i>Prof. Mr. W. L. P. A. Molengraaff</i>	1050
De Dienst der Economische Voorlichting omtrent het Bui- tenland door <i>Prof. Mr. G. W. J. Bruins</i>	1051
Belgische Aanwinsten in Midden-Afrika door <i>G. E. Huff- nagel</i>	1052
De Internationale Luchtvaartconventie door <i>Mr. J. F. Lycklama à Nijeholt</i>	1054
Twee Sociale Verzekeringswetten door <i>G. L. Janssen</i> ..	1055
Hollandsche Waterbouwkunde in China door <i>J. W. H. Ferguson</i>	1057
AANTEKENINGEN:	
Tegengaan van onjuiste persberichten in het buitenland	1058
De monetaire toestand in Marokko	1058
Amerika, de leverancier op afbetaling	1059
Suriname	1059
Koopmansboeken	1060
REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED	1060
MAANDCIJFERS:	
Giro-omzet bij de Nederlandsche Bank	1061
Resumé uit het „Monthly Bulletin of Statistics”	1061
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins*.

WEEKBLAD ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Secretaris-Redacteur: *G. E. Huffnagel*.Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam*.Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37*.Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut*.Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408*.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f.15,—. Buitenland en Koloniën f 17,—
per jaar. Losse nummers 30 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het
weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande
ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos,
voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,35 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnementen
en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage*.

17 NOVEMBER 1919.

In den toestand van de geldmarkt kwam weinig of
geen verandering. In het algemeen was de markt
iets ruimer van geld voorzien. In de noteeringen was
dit echter niet bemerkbaar. De prolongatierente
schommelde tusschen 4 en 4½ pCt., terwijl particulier
disconto 4 à 4½ pCt. noteerde. Alleen callgeld was
iets meer aangeboden, werd echter van andere zijde
grif opgenomen.

Volgens den weekstaat van de Nederlandsche Bank
zou de verruiming echter eerder grooter zijn. De
binnenlandsche wissels verminderden nl. met bijna 14
millioen en de bankbiljettenomloop met 9 millioen.
Deze verruiming is echter grotendeels ontstaan door
terugbetaling van de regeering, die gelegenheid had
11 millioen, direct bij de bank geplaatste schatkist-
promessen, af te lossen.

Overigens doet de Minister van Financiën weder
het gewone maandelijksche beroep op de geldmarkt.
De inschrijving op schatkistpapier wordt opengesteld
op 20 November a.s. tot een totaal bedrag van hoog-
stens 91 millioen gulden. De biljetten, zoowel als de
promessen, vervallen op 7 Februari a.s. en hebben
dus slechts een looptijd van ruim 2 maanden.

* * *

De wisselkoersen op de meeste staten, die in oorlog
geweest zijn, waren de afgelopen week weder zeer
flauw. Vooral Marken, Francs en Lires liepen weder
zeer sterk terug.

Marken daalden van 7.45 tot 6.45; heden 6.—;
Parijs van 29.10 tot 27.75, heden 27.35 en Lires liepen
tot circa 21 terug.

HET WETSONTWERP TER WIJZIGING
DER MUNTWET.

Door den Minister van Financiën en den fungeer-
enden Minister van Koloniën is dezer dagen bij de
Tweede Kamer der Staten-Generaal een wetsontwerp
ingediend tot wijziging van de „Muntwet 1901” en
van de „Indische Muntwet 1912”.

De voorgestelde wijziging is eenvoudig deze: dat
voortaan, bij nieuwe aanmuntung van grove zilveren
munten, het gehalte van deze zal worden gebracht op
0,800 fijn in plaats van het gehalte van 0,945 fijn,
zoals vroeger aangenomen was.

Het is wel een zeer opmerkelijke loop van zaken,
welke tot dit voorstel aanleiding heeft gegeven.

Zooals men zich herinneren zal, werd bij den over-
gang van ons land tot den gouden standaard besloten,
de vroegere zilveren standpenningen in den omloop
te behouden en dat wel, ofschoon ze nu niet meer tot
de standaardmunten zouden behooren, op den voet
alsof dit wel het geval was; zegge, met volledige be-
taalkracht tot ieder bedrag. Tevens werd echter in
beginsel besloten om, zoude het later blijken dat er
overmaat van zilveren munten in den geldomloop
ontstond, tot zilverontmuntung, voor zooveel noodig,
over te gaan, en werd reeds dadelijk de Minister van
Financiën gemachtigd desnoodig die zilverontmun-
ting tot een bedrag van 25 millioen gulden uit te
voeren.

De reden waarom werd overgegaan tot behoud in
den omloop van de oude zilveren standpenningen op
den voet van standaardmunt, was de wensch ter be-

sparing, voor zooveel dit mogelijk zou blijken, van de kosten der zilverontmunting, kosten welke bij den toenmaligen goudprijs van het zilver een aanzienlijke hoogte bereikt zouden hebben en dus aan de schatkist een zeer belangrijk verlies bezorgd zouden hebben.

Een andere reden tot behoud der oude zilveren standpenningen als standaardmunt in den omloop kwam eerlang hierbij, namelijk toen, bij de invoering van den gouden standaard mede in Indië, tot handhaving van de muntéénheid tusschen het Moederland en de Kolonie besloten werd.

De waarde der in Indië circuleerende zilveren speciën, welke in den geldomloop aldaar een overwegende rol vervullen, en de handhaving van die waarde op de aangenomen pariteit met de gouden standaardmunt, zouden nu voortaan berusten op het feit, dat die zilveren munten in Nederland haar volle betaalcracht tot ieder bedrag hadden behouden en dus, bij overmaat der zilveren speciën in Indië, zonder koersverlies naar Nederland uitgevoerd konden worden.

Intusschen is van werkelijke overmaat der zilveren munten nooit iets gekomen, noch in Indië, noch in Nederland zelf. Integendeel, de groote behoefte, welke zich in Indië aanhoudend openbaarde tot vermeerdering der geldcirculatie, ontroofde Nederland, hoe langer zoo meer, van de daar in circulatie gebleven vroegere zilveren standpenningen, en zoo moest ten slotte, nu eenige jaren geleden, zelfs tot nieuwe zileraanmunting overgegaan worden.

Andermaal doet dergelijke behoefte zich thans weder gevoelen.

Doch nu is er een nieuwe moeilijkheid ontstaan, eene omstandigheid welke, welbeschouwd, vernieuwde zileraanmunting op den ouden voet letterlijk onmogelijk maakt; te weten, de groote rijzing, welke de goudprijs van het zilver in den laatsten tijd ondergaan heeft. Die rijzing is ten slotte zoo ver gegaan, dat thans het gevaar dreigt der versmelting onzer zilveren munten, hare metaalwaarde de geldwaarde in de aangenomen pariteit in verhouding tot die der gouden standaardmunt overtreffende.

Onder deze omstandigheden met zileraanmunting op den ouden voet door te gaan, zou zijn het vat der Danaïden te willen vullen.

Zal dus in de behoefte aan vermeerdering der zilveren circulatiemiddelen voorzien worden, zoo moet de weg wel ingeslagen worden, welke thans door de Regeering wordt voorgesteld, t.w. vermindering van het gehalte der zilveren munten.

Bij de jongste zileraanmunting werd, terecht, besloten de winst, welke deze op den toenmaligen goudprijs van het blanke metaal liet, niet als eene bate te boeken, maar daarmee een fonds te vormen waaruit, bij eventueel later blijkende noodzakelijkheid van zilverontmunting, in de eerste plaats in de kosten van zoodanige ontmunting voorzien zou worden. Daarbij werden ook de noodige bepalingen gemaakt om de respectieve belangen van de Nederlandsche en van de Indische Schatkist in het oog te houden. Op die beschikkingen is in het nu aanhangig gemaakte wetsontwerp voortgebouwd.

Er is dus alle reden, meenen wij, om den wensch der hierboven genoemde ministers te onderschrijven, dat het wetsontwerp spoedig behandeld en aangenomen zal worden.

Eene opmerking ten slotte. In het „Handelsblad” (Ochtendblad van 9 dezer) is door den schrijver van het Wekelijksch Overzicht van Effecten- en Geldmarkt de vraag gesteld, of het niet wenschelijk zou zijn, bij gelegenheid der nu voorgestelde wetswijziging, aan de grove zilveren munten haar tegenwoordig karakter te ontnemen en ze tot gewone pasmunt te herleiden.

Op die vraag kan, naar het mij voorkomt, het antwoord niet twijfelachtig zijn. In de eerste plaats mag wel gezegd worden, dat, met het oog op de algemeene omstandigheden, voor iedere essentiële wijziging in

de regeling van ons muntwezen het oogenblik al zeer slecht gekozen zou zijn. Maar bovendien, van die wijziging in het karakter onzer grove zilveren munten kan en mag thans geen sprake zijn. Immers die zilveren speciën zijn niet eenvoudig pasmunt; ze zijn wat men noemt „teekenmunt”, dat is een metalliek fiduciair ruilmiddel, dat in dit karakter gehandhaafd moet worden. Ging men hieraan tonnen, zoo zou in ons muntwezen, tenminste in Indië, de grootst mogelijke verwarring ontstaan.

G. M. BOISSEVAIN.

11-11-'19.

DE COMMISSIE VOOR ZEEORLOGSSCHADE.

Door de wijze, waarop gedurende den wereldoorlog de oorlog ter zee is gevoerd, hebben de neutrale volken, i. h. b. de zeevarende neutralen, groote schade geleden. Die schade is een gevolg niet van de gevechten, welke op zee werden geleverd, maar van de maatregelen, welke door de oorlogvoerende partijen, ter bestrijding van elkander, op zee en ten aanzien van de zeescheepvaart zijn genomen. De maatregelen waren van bijzonder drastischen aard, daar alle groote zee-mogendheden tot de oorlogvoerenden behoorden en de kleine neutrale landen niet in staat waren hunne rechten als neutralen te handhaven en te doen verbieden. Waren die maatregelen gebleven binnen de grenzen van de erkende regels van het volkenrecht, men zou zich bij het daaruit voortgesproten ongerief en de daardoor geleden schade hebben moeten neerleggen.

De grief en de klacht van belanghebbenden is echter, dat de handelingen der oorlogvoerenden veelal in strijd waren met het volkenrecht, zooals dit vóór den oorlog werd erkend. Tot die handelingen behooren handelingen van de wetgevende macht: wetten en verordeningen; van de uitvoerende macht: maatregelen en bevelen van de burgerlijke en de militaire overheid; en van de rechterlijke macht: partijdige en onjuiste vonnissen van prijsgerechten. Reeds gedurende den oorlog heeft onze regeering zonder ophouden protesten doen hooren tegen tal van uit een volkenrechtelijk oogpunt onrechtmatige handelingen der oorlogvoerenden.

Zoolang de oorlog woedde, hebben belanghebbenden gezwegen. Eerst toen de vrede in het zicht kwam, hebben zij gemeend die passieve houding te moeten laten varen. Na overleg met de belanghebbenden in andere neutrale landen, met name in de Skandinavische Rijken, hebben zij zich in November 1918 tot de regeering gewend, hare tusschenkomst inroepende tot verkrijging van rechtsherstel, door vergoeding van de geleden verliezen.

Bij de behandeling van het Hoofdstuk Buitenlandse Zaken der Staatsbegroting over 1919 werd de aangelegenheid in de Tweede Kamer, zoowel schriftelijk als mondeling, ter sprake gebracht. Minister Van Karnebeek deelde toen mede, dat het onderwerp zijn volle belangstelling had. De vrucht van die belangstelling is nu onlangs tot rijpheid gekomen.

Bij beschikking van 1 November jl. heeft de Minister een Bureau voor Zeeoorlogsschade ingesteld, waarbij Nederlanders, die ter zake van onrechtmatige handelingen, in den jongsten zeeoorlog gepleegd, aanspraken op de oorlogvoerende mogendheden meenen te kunnen doen gelden, hunne desbetreffende vorderingen kunnen indienen.

Dit Bureau heeft die vorderingen te onderzoeken en van zijn bevinding verslag uit te brengen aan een tevens ingestelde Commissie voor Zeeoorlogsschade, wier taak is de ingekomen vorderingen te verzamelen en aan de Regeering in te dienen, met een beredeneerd oordeel en advies nopens de rechtmatigheid daarvan.

De Commissie bestaat uit 9 leden, met inbegrip van den voorzitter, en 8 buitengewone leden, die, wanneer zulks noodig is, de Commissie, te haren verzoeken, zullen dienen van bericht en voorlichting in aangelegenheden van technischen aard. De secretaris der Com-

missie is tevens directeur van het te Amsterdam gevestigde Bureau.

Verwacht mag worden, dat eerlang belanghebbenden zullen worden opgeroepen, hunne aanspraken te doen kennen. Het is van groot belang, dat allen daaraan gevolg geven. Een ieder, hij zij koopman, reeder, verzekeraar, zeevarende, die schade heeft geleden ten gevolge van een handeling van welken aard ook, in den zeeoorlog gepleegd, waarvan hij de rechtmatigheid in twijfel trekt, zal goed doen zijn aanspraak aan de Commissie te doen kennen. Wij herinneren daarbij aan het boven gezegde; in aanmerking komen zoowel handelingen van de wetgevende als van de uitvoerende of de rechterlijke macht der oorlogvoerenden. De rechtmatigheid der aanspraak zal dan door de Commissie worden onderzocht, waarna de Regeering zal hebben te beslissen, welke stappen tot verkrijging van rechtsherstel zij verder zal kunnen nemen.

In andere neutrale landen, indien de berichten juist zijn: in Zwitserland en Noorwegen, heeft de regeering reeds in denzelfden geest gehandeld, als waartoe thans te onzent is besloten.

Het ware te veel gezegd, dat langs dezen weg het doel zal worden bereikt, maar wèl mag worden gezegd, dat hij de mogelijkheid opent, tot rechtsherstel te komen. Aan de belanghebbenden thans te zorgen, dat de aanspraken, die zij meenen te hebben, in overweging worden genomen en niet buiten beschouwing blijven. Ongetwijfeld zal door het Bureau aan het publiek alle voorlichting worden verschaft, welke het ten deze behoeft.

MOLENGRAAFF.

DE DIENST DER ECONOMISCHE VOORLICHTING OMTRENT HET BUITENLAND.

De Memorie van Antwoord nopens de begrooting van Buitenlandsche Zaken voor het jaar 1920 is dezez dagen verschenen. Zij is ditmaal in verschillende opzichten belangrijk. Uitvoering wordt gegeven aan het bij de indiening der begrooting medegedeeld voornemen tot het instellen van nieuwe gezantschapsposten: Bulgarije, Denemarken (tevens voor Noorwegen), Polen, Tchecho-Slowakije, Argentinië en Brazilië, de verblijfsvergoedingen voor leden van den diplomatieken dienst en den consulaire dienst (de laatste voorshands nog slechts in globale raming) worden belangrijk verhoogd, verschillende andere posten van de begrooting ondergaan eenzelfde lot. Gevolg is, dat de Nota van Wijziging het eindcijfer der begrooting stijgen doet van f 2.976.396 op f 3.799.699. Het voor 1919 toegestaan totaal bedroeg f 2.435.490.

Tot de posten, die wijziging ondergaan, behoort ook die, welke tot dusver de uitgaven bevatte ten bate van den economischen voorlichtingsdienst, doch thans tegelijkertijd wordt omgedoopt als „uitgaven ten bate van den dienst der economische voorlichting omtrent het buitenland en der verbreiding in den vreemde van kennis omtrent Nederland in het algemeen”. Op de ingediende begrooting was, gelijk ten vorigen jare, f 100.000 uitgetrokken; dit bedrag wordt thans verhoogd tot f 250.000.

De uitbreiding van de omschrijving van den post hangt samen met een passus in het Voorloopig Verslag, waarin werd opgemerkt, dat ook de bevordering van de kennis van ons land, in het bijzonder wat betreft de economische toestanden, in het buitenland door doelmatige middelen behoorde te worden aangevoerd, en het vertrouwen werd uitgesproken, dat de Regeering niet zal aarzelen voor een en ander middelen beschikbaar te stellen en die voorlichting, hetzij rechtstreeks, hetzij door steun aan particulieren, behoorlijk te organiseren.

Op deze juiste opmerking reageert de Memorie van Antwoord met een beschouwing, waarin tevens nadere mededeelingen worden gedaan omtrent den eigenlijken voorlichtingsdienst, die omgekeerd als het in het Verslag geopperd denkbeeld, strekken moet om

den handeldrijvenden Nederlander inlichting te geven nopens het buitenland. De beschouwing is belangrijk genoeg om hier in haar geheel te worden overgenomen:

„Wat betreft de bevordering van kennis van ons land, in het bijzonder met betrekking tot economische toestanden, merkt ondergeteekende op, dat, blijkens de Memorie van Antwoord op de begrooting voor 1919, destijds dezerzijds niet gedacht is aan wat thans in het Voorloopig Verslag in het oog is gevat. Met den dienst van economische voorlichting in het buitenland is in de omschrijving van den betrokken begrotingspost bedoeld de in het buitenland werkende tak van den dienst van economische voorlichting over het buitenland ten behoeve van Nederland. Hiermede geheel in overeenstemming is de besteding van de gevoterde gelden: tractement van de handelsattachés te Washington (f 30.000) en te Londen (f 12.000) en den Chef der Handelsafdeeling van het Gezantschap te Berlijn (incl. verblijfsvergoeding f 14.000), bureau-uitgaven der drie genoemde ambtenaren, kosten van het economisch bureau verbonden aan het Gezantschap te Parijs, kosten van het proefsgewijze ingevoerde instituut der „Trade Advisers” in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Met een en ander zullen de voor het loopende jaar gevoterde gelden gemoeid zijn, terwijl ook voor het dienstjaar 1920 vermoedelijk ten volle over de bij het oorspronkelijk wetsontwerp aangevraagde som van f 100.000 uit dezen hoofde zal zijn beschikt.

„Intusschen moet worden erkend, dat de toepassing van het in het Voorloopig Verslag geopperde denkbeeld alleszins aanbeveling verdient. Trouwens neemt de daar bedoelde voorlichting van het buitenland over Nederland reeds een plaats in het schema in, dat in verband met de definitieve organisatie van de Directie van Economische Zaken van het Departement van ondergeteekende is ontworpen en zijn reeds enkele hierop betrekking hebbende maatregelen voorbereid, die voor dadelijke uitvoering in aanmerking komen. Het is daarbij, zooals vrijwel van zelf spreekt, de bedoeling, de gewenschte verbreiding van kennis omtrent ons land met name te doen plaats hebben door de diplomatieke en consulaire ambtenaren en deze daartoe te voorzien met materiaal van meer blijvenden aard, maar hun ook regelmatige mededeeling te doen van actuele gegevens welke kennis voor hen van belang is. Wat het eerste aangaat wordt o.a. gedacht aan regelmatig bij te houden kartotheken met gegevens omtrent onze industrie, terwijl voor de meer bedoelde regelmatige berichtgeving de vorm nog nader zal moeten worden vastgesteld. Opgemerkt zij hierbij nog, dat het voornemen bestaat, de hieromschreven voorlichting te doen plaats vinden zoowel door het gebruik maken van de hulp van particuliere organisaties als anderszins. Het komt ondergeteekende voor, dat de arbeid der meergenoemde ambtenaren in het buitenland, die veelvuldig den wensch naar meerdere voorziening met feitelijke gegevens uiten, op deze wijze veel vruchtbaarder zal worden gemaakt, waardoor het belang van Nederland zeer zal worden gebaat.”

In verband met een en ander stelt de Minister voor het uitgetrokken bedrag van f 100.000 op f 250.000 te brengen.

Deze mededeelingen zijn inderdaad belangrijk.

In de eerste plaats blijkt er uit, dat het bedrag van f 100.000 reeds zijn bestemming heeft gevonden, zoodat de toestand, dat, gelijk nog in 1918, van het bedrag slechts f 5.598,68 werkelijk zal worden uitgegeven, zich althans niet meer zal voordoen. Voorts wordt thans, naar het blijkt, de organisatie van den eigenlijken voorlichtingsdienst ernstig ter hand genomen. Wat medegedeeld wordt — houvast geeft feitelijk alleen het kartotheek-plan — is nog van betrekkelijk geringen omvang en kan op zich zelf moeilijk een verhooging tot f 250.000 wettigen. Ook het feit, dat enkele maanden geleden nog f 100.000 voldoende werd geacht, wijst er op, dat de plannen, althans in hun uitwerking, van recenten datum zijn. Dit alles neemt intusschen niet weg, dat, nu eenmaal de zaak ter hand is genomen, men aan het Departement ruimte van beweging moet laten, opdat, wat bij het eerste herstel van het internationaal verkeer gereed had behooren te zijn, thans althans zoo weinig mogelijk belemmering en vertraging meer ondervindt. De Kamer zal dus goed doen het voorgestelde bedrag te voteeren.

In een opzicht zijn de mededeelingen van den Minister evenwel door haar zwijgen teleurstellend.

Waarop het voor een juist functioneeren van den economischen voorlichtingsdienst in de eerste plaats aankomt, is een goede organisatie van den centralen dienst. Deze is, zoolang de tegenwoordige toestand gehandhaafd blijft en zoowel Buitenlandsche Zaken als Handel ieder hun deel aan de werkzaamheden behouden, niet te bereiken. De lijdensgeschiedenis van deze quaestie, voorzoover zij naar buiten gebleken is, is in deze kolommen al meermalen aan de orde geweest. Eind 1917 scheen volgens de Memorie van Antwoord voor de Begrooting-1918 de zaak in orde. 5 December verscheen deze memorie, 6. December meldden de bladen evenwel bij communiqué, dat het denkbeeld voorloopig van de baan was, 7. December werd weer van de mogelijkheid van een „nauwer verband” gesproken. Wie dit alles in extenso lezen wil, sla het nummer op van 12. December 1917, blz. 925 v. Een jaar later — het was weer bij Memorie van Antwoord, thans door een nieuwen Minister ondertekend — werd geheel in den toekomstenden tijd gesproken. De organisatie moest nog worden overwogen. Uitbouw van de enkele maanden tevoren opgerichte Directie van Economische Zaken lag in de bedoeling. „De verhouding tot de organen, die zich reeds thans „met die voorlichting bemoeien, en wel in de eerste „plaats met de afdeling Handel van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, zal daar „bij onder oogen zijn te zien.” Met andere woorden — in het nummer van 11. December 1918, blz. 1092 moest het worden gecomstateerd — men was verder van de oplossing af dan een jaar tevoren.

Thans zijn wij weder een jaar verder. In dit jaar zijn de banden, die in de afgelopen oorlogsjaren het internationaal verkeer vrijwel onmogelijk maakten, de een na den ander losgemaakt. Van een doeltreffende regeling van den centralen voorlichtingsdienst in één hand blijkt echter nog niets. Zelfs zwijgt thans de Memorie van Antwoord, in navolging trouwens van het Voorloopig Verslag, geheel over het punt.

Hoe de zaak wel wezen moet, zal thans niet opnieuw nader worden onderzocht. Reeds in 1917 — zie het aangehaalde artikel op blz. 925 v. — is dit vraagstuk uitvoerig besproken, terwijl de organisatie van het sedert gestichte Engelsche Departement of Overseas Trade, dat geheel naar dezelfde, trouwens voor de hand liggende beginselen is opgebouwd, den lezer bekend is.

Met het een hangt echter het andere samen. Hoe is thans de verhouding tusschen het instituut der handelsattachés en den consulaire dienst? In Londen hebben wij een consul-generaal en een handelsattaché. Nu het verkeer hersteld is, gaat de koopman en zelfs de kleine koopman, die zaken heeft te doen in Engeland, deze persoonlijk aldaar behartigen. Indien niettemin beide ambtenaren noodzakelijk zijn, wat de Regeering beter kan beoordeelen, zou dan bij een systematische regeling de instelling van handelsattachés in Zuid-Amerika, in Japan en enkele andere Oostersche landen, die voor den koopman veel moeilijker te bereiken zijn, niet minstens even noodzakelijk zijn? Men verneemt, dat ook de Indische regeering zal overgaan tot het uitzenden van handelsvertegenwoordigers, met name ook te San Francisco. Wat zal hunne verhouding zijn tegenover de consulaire ambtenaren en den handelsattaché in de Vereenigde Staten?

Zoo zijn er meer vragen te doen, die spoedige oplossing dringend eischen. Hoofdzaak is echter de organisatie hier te lande, op het centrale punt. Is deze er — een stap in de goede richting is onlangs geweest de overbrenging van den consulaire dienst naar de Directie van Economische Zaken — dan volgt de rest van zelf. Wie weet, hoezeer Buitenlandsche Zaken, speciaal ook op economisch gebied, met arbeid overladen is geweest, zal verwijten terug-

houden. Spoedig handelen is thans echter dringend noodzakelijk. B.

BELGISCHE AANWINSTEN IN MIDDEN-AFRIKA.

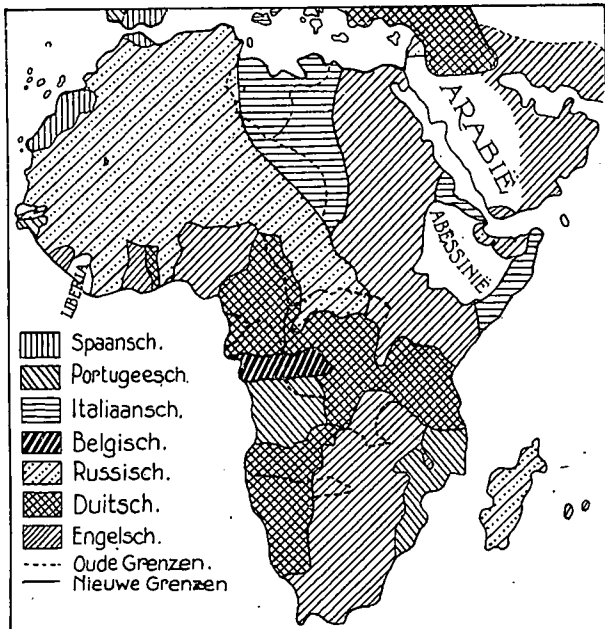
Artikel 119 van het vredesverdrag luidt: „L'Allemagne renonce, en faveur des Principales Puissances alliées et associées à tous ses droits et titres sur ses possessions d'outre-mer.” De P. P. zijn met hunne besluiten in zake de verdeeling nog niet ver gekomen. Tusschen Engeland en België is een accoord tot stand gebracht over Duitsch Oost-Afrika. België treedt daarbij in het bezit van *Roeanda* en *Oeroendi*, de twee provincies in den Noordwesthoek van de voormalige Duitse kolonie, ten deele grenzende aan, ten deele in de onmiddellijke nabijheid van Tanganjika- en Victoria-meer, gewesten dus, die onmiddellijke aansluiting hebben met den Congo-staat. De Belgische annexatie-eischen voor andere, destijds bezette, provincies Oostelijk van het Tanganjika-meer werden teruggenomen, zoodat dit gebied waarschijnlijk verder ongestoord in Britsche handen zal blijven.

De verdeeling liep dus juist over domeinen, die behooren tot het omvangrijke gebied, waarvan men meende aan den vooravond van den wereldoorlog eené hergroepering te kunnen tegemoet zien. Wij hebben over deze aangelegenheid in dit tijdschrift al eens geschreven, pag. 5 v.v. jaargang 1917. Engeland wilde in meridionale richting Afrika met een band van Britsch gebied overspannen; deze expansie-zin kwam in botsing met de politiek, waarvoor Bismarck na eenige aarzeling gewonnen was: eenige toekomstmogelijkheden voor Duitschland in Midden-Afrika open te laten. De pogingen van Engeland uitten zich in het streven recht toe recht aan — in zooverre de geografische condities dit veroorloofden — een spoorweg te bouwen, die de Kaapkolonie en Soedan aaneenkettende.

De lezer herinnert zich de geruchtmakende openbaring van Sir Harry H. Johnston, op 24 Februari 1915, in eene vergadering van de „Royal Geographical Society” te Londen. Aan de hand van kaarten werd vertoond, welke vooruitzichten op territoriale aanwinsten Duitschland kort voor het losbarsten van den wereldoorlog geopend waren. Het hierbij gevoegde schetsje is de kaart, die Johnston liet zien als: „Africa as it might have been in 1916” vereenvoudigd weergegeven. Wij behoeven niet weer op deze „onthullingen” in te gaan, in het vorenbedoelde opstel: „Het Centraal-Afrikaansche Geding”, werd zulks uitvoerig gedaan.¹⁾ Wat sedert het schrijven van dat artikel over de bewuste toezeggingen van verschillende zijden in het midden werd gebracht, moge ons echter een oogenblik bezighouden.

Al reeds lang bekend was het bestaan van een verdrag, tusschen Balfour en Hatzfeld in 1898 gesloten, waarbij Engeland en Duitschland hun economisch interesse in de Afrikaansche koloniën van Portugal onderling verdeelden. Toen Lichnowsky te Londen was (1912—1914) is op deze overeenkomst voortgebouwd. Lichnowsky verhaalt hiervan in zijn bekend geschrift: Angola zou tot aan den 20sten lengtegraad aan Duitschlands invloed overgelaten worden, Noordelijk Mozambique was ook aan Duitschland toegedacht. „Unsere Interessen und Wünsche wurde seitens der britischen Regierung das grösste Entgegenkommen gezeigt. Sir Ed. Grey beabsichtigte, uns seinen guten Willen zu bekunden, er wünschte aber

¹⁾ Dat Sir Harry wel eens wat kwistig met zijne onthullingen is, bleek later, toen hij in November van het vorige jaar in de „Westminster Gazette” schreef, dat er eene overeenkomst kort na het uitbreken van den wereldoorlog gesloten was tusschen Nederland en de V. S., waarbij Amerika het bezit van Oost- en West-Indië aan Nederland waarborgde ingeval dit laatste door een andere mogendheid zou worden aangevallen. Buitenlandsche Zaken liet de mededeeling tegenspreken.

auch unsere koloniale Entwicklung überhaupt zu fördern." Lichnowsky zegt nog, dat er sprake van is geweest den Belgischen Congo in de besprekingen te betrekken. Tot teekenen is het niet meer gekomen. Lichnowsky doet voorts mededeeling over chicanes, te Berlijn opgeworpen, die op deze besprekingen storend werkten. Ten tijde der onderhandelingen is er al in de pers over geschreven en werden ver strekende consequenties met de Angoleesche concessies verbonden, ofschoon het ook wel heette, dat tegenover de vrije hand in Angola Duitschland er niet langer bezwaar tegen zou maken, dat voor een korten overtocht door Midden-Afrika voor den K. K. spoorweg Engeland van België een strook gronds op den oever van het Tanganjika-meer zou trachten te winnen, een gebeurtenis, waarmede de vorming van een Duitsch blok niet vereenigbaar ware geweest.

Lichnowsky's geschrift is in den zomer van 1918 verschenen. In zijn bekende redevoering te Leipzig in het begin van Juni 1917 had Dr. Solf, de Rijksminister van Koloniën, toen reeds tijdens den oorlog aan de Londensche onderhandelingen herinnerd. Solf wordt door Lichnowsky als iemand genoemd, die met hem den tegenstand te Berlijn trachtte te bestrijden. Als men wil komt hiervan ook Solf niet de primeur toe, maar Paul Rohrbach, die in een weinig gelezen boekje: „Unsere koloniale Zukunftsarbeit“, de Angoleesche onderhandelingen ter sprake brengt en doet alsof deze nog één geheim vormden. Rohrbach's geschrift draagt, jammer genoeg, geen datum, maar de verschijning er van vond in Mei 1915 plaats. Het kan dus zijn, dat Rohrbach bij het schrijven van zijn boekje bekend was met de voordracht van Johnston. Aan uitingen, dat Duitschland ook in Afrika zijn koloniaal bezit moest behouden en uitbreiden, heeft het natuurlijk overigens tijdens den oorlog bij onze Oostburen niet ontbroken. Emil Zimmermann, Prof. Delbrück, Prof. H. Oncken, Helfferich, Erzberger en vrijwel alle groote namen uit de economische politiek van den keizertijd zijn hierbij te noemen. Hiertegenover staat de verklaring, in April 1916 door Engeland aan België gedaan: de integriteit van het Belgisch koloniaal bezit te garandeeren.

Onduidelijk blijft echter nog steeds of Duitschland de vestiging van een Centraal-Afrikaansch compactum in uitzicht had. Cecil Rhodes zeide van den K. K. spoorweg, in het eenige stuk, dat hij ooit van zijn leven ter publicatie schreef — het was een pagina druks ¹⁾ — „the object is to cut Africa through the centre.“ Heeft Grey dit ideaal willen opofferen? Is de gedachtengang in Downingstreet wellicht geweest, wat den Amerikaan Gibbons in 1917 in zijn boek „The new map of

¹⁾ Het voorwoord van E. S. Grogan, The Cape to Cairo.

Africa” deed neerschrijven: „If the Entente Allies have in mind the destruction of Prussian militarism, this can be best accomplished by giving Germany a large part in the development of Africa.“ Misschien krijgen we wel te Berlijn nog een enquête-commissie, die ook hierover meer klaarheid moet brengen.

* * *

[Om terug te komen op de Belgische aanwinsten in het voormalige Duitsch Oost-Afrika, terwijl de eigenlijke strijd om Oost-Afrika gevoerd werd in de Oostelijke helft van het land, trok een Belgische strijdmacht, onder generaal Tombeur, op den Oostelijken oever van het Tanganjika-meer voorwaarts, bezette er Tabora aan den spoorweg van Dar es Salam en in totaal ongeveer 200.000 K.M². territoir. ¹⁾ Toen echter van de Deutsche kolonie voor de Britsche troepen, onder generaal Smuts, niets meer te veroveren viel en de weerstand van het legertje, van von Lettow-Vorbeck teruggebracht was tot een wanhopige ontwijk-tactiek, gingen de Britsche autoriteiten zich ook bemoeien met den stand van zaken in het Westen der kolonie en zij begonnen er mede de Belgische vlag in Tabora weer naar beneden te doen halen.

De Belgen hebben zich geene inspanning ontzegd om bezitter te blijven van het veroverde land. ²⁾ Eene vergelijking makende tusschen de positie van België in Europa en de ligging van den Congostaat, beriep men zich op de wenschelijkheid, dat de beide landen als bufferstaat gehandhaafd zouden worden. De Congostaat ware uit deze overweging verder in Oostelijke richting te vergrooten. Maar, zooals aan den aanhef van dit artikel werd medegedeeld, de Belgen verloren het pleit. Zelfs de toewijzing van Roenda en Oeroendi werd gevolgd door protesten in Engelsche bladen als „Times“, enz. Men oordeelde, dat België in Afrika wel reeds zijn handen vol had en een goed beheer van den Congostaat aan de verzwakte mogendheid reeds een taak oplegde, waaraan het beter ware niets meer toe te voegen. De administratieve zorgen, die het nieuwe gebied behoeft, zal België niet in staat zijn te geven — aldus de oppositie — vooral wat betreft de hygiënische maatregelen en in het bijzonder den veterinairdienst in deze bij uitstek veerrijke streken. Zonder de inmenging van Engeland zou op den voet van het Deutsche bestuur niet kunnen worden voortgegaan. Evenwel deze kleine aanwinst, twee van de 21 provincies, waaruit Oost-Afrika bestaat, werd aan België gegeven. Ook de alsnog te vervullen formaliteiten zullen in deze schikking wel geen verandering meer brengen.

Voor de rest van Oost-Afrika zal de bestemming wel gemakkelijk genoeg bepaald zijn, allicht zal Engeland er Br. O.-Afrika en Rhodesia blijvend mede verbinden en is aldus de oude wensch in vervulling gegaan. ³⁾ In het vooruitzicht hierop kan men nog eens terugdenken aan wat Gokhale, de groote Britsch-Indische leider, nog toevoegde aan zijn politiek testament: „German East-Africa when conquered from the Germans should be reserved for Indian colonization and be handed over to the Government of India.“ Gokhale stierf in 1915. De „Times“ publiceerde het testament in Augustus 1917. Reeds vóór den oorlog verbleven er tusschen vijf en tien duizend Indiërs in de Duitsche kolonie, die door het Deutsche bestuur niet graag gezien werden. De Britsch-Indiërs in Oost-Afrika nemen ten opzichte van de natuurlijke bevolking ongeveer een plaats in als de Chineezers in onze

¹⁾ Bij het weinige, dat over deze Belgische expeditie vernomen is, bestaat er wel eenige aanleiding in dit verband kennis te nemen van een verslag, gedaan door den „Regierungsarzt“ Dr. K. Moesta, in zijn artikel „Die Einwirkungen des Krieges auf die Eingeborenenbevölkerung“ in Deutsch Ost-Afrika (Koloniales Rundschau Jan./Mrt. 1919, p. 5 v.v.).

²⁾ Zie de voordracht van den Belgischen luitenant De Brieux voor de „Geographical Society“ in Februari 1918, Journal II, p. 293 v.v.

³⁾ Zie hierbij E. S. B., 16 Juli p. 674 v.v.

Oost. De Indiër fungeert als bankier voor de inheemsche bewoners, die geld behoeven om de belasting te voldoen, of producten voor zijn land te bebouwen.

In de volgende aflevering zullen wij nog eenige economisch-geografische mededeelingen over de gewesten *Roeanda* en *Oeroendi* doen. . G. E. H.

DE INTERNATIONALE LUCHTVAART- CONVENTIE.

Behalve de ontsierende machtsbepalingen, in de door de Geallieerden en Geassocieerden in Parijs vastgestelde en onderteekende conventie tot regeling van het internationaal luchtverkeer, waaraan in het vorig nummer reeds aandacht geschonken werd, geven de volgende punten ons nog eenige bedenkingen in de pen.

Hoofdstuk I. Voorbehoud verkeersvrijheid.

De verdragsmogendheden verbinden zich, in vredes-tijd het internationale verkeer door hun luchtgebied toe te laten. Zooals van zelf spreekt, is hierbij eenig voorbehoud noodig geacht met het oog op de openbare veiligheid of militaire belangen. Bepaalde zonen, zegt art. 3, mag de Staat voor het luchtverkeer sluiten; maar, voegt het daaraan toe, dan ook sluiten voor allen, zonder onderscheid te maken tusschen eigen en vreemde luchtvaartuigen. Is de vrijheid van handelen hier niet wat al te zeer beperkt? Specialiseeren brengt altijd het gevaar mee, dat de niet genoemde gevallen uitgesloten zijn. Een algemeen gesteld voorbehoud ten behoeve van bepaalde belangen was hier o.i. voldoende geweest. Nu men eenmaal één geval noemt, hadden echter ook andere vermeld moeten zijn. Naast het plaatselijk verbieden moet de Staat ook de bevoegdheid hebben tijdelijk zijn luchtgrenzen te sluiten, b.v. met het oog op epidemieën in het buitenland, vooral waar afdoende quarantaine ten aanzien van luchtvaarders voorloopig althans niet goed mogelijk lijkt. En de vermelding hiervan is te meer aan te bevelen, omdat hierbij juist de uitsluiting niet algemeen behoef te zijn, maar tegen bepaalde groepen luchtvaartuigen moet kunnen gericht zijn, en dan dus een uitzondering op de algemeene gelijkheid is. In sommige gevallen kan het wellicht practisch zijn het geheele luchtverkeer van uit het buitenland tijdelijk stop te zetten; bevoegdheid hier toe mag zeker niet in de opsomming ontbreken.

Hoofdstuk II. Nationaliteit.

Ten aanzien van de nationaliteitsregeling is men tot een verder gaande overeenstemming gekomen, dan ons voorloopig mogelijk scheen, gezien de vele vergeefsche pogingen om op dit punt voor schepen tot een uniforme internationale regeling te komen. Eenerzijds lijkt het inconsequent om in één Staat verschillende nationaliteitseischen voor schepen en voor luchtschepen te stellen, anderzijds is er alles aan gelegen op dit nieuwe terrein er voor te zorgen, dat men niet tot denzelfden chaos als op scheepsgebied vervalt. Daarom leek het ons practisch, voorloopig een tusschenweg te kiezen, die met beide zijden van de kwestie rekening houdt. Voor het internationale verkeer is het noodig, dat de luchtvaartuigen een nationaliteit bezitten, en niet meer dan één. Dat is te bereiken door het luchtvaartuig de nationaliteit te geven van den staat, waar het is ingeschreven en maatregelen te nemen, dat slechts inschrijving in één register kan geschieden. De werkelijke nationaliteitseischen zijn daarmede verplaatst naar de eischen voor toelating tot inschrijving. Het behoef geen betoog, dat het ook zeer practisch zal zijn, indien ook deze eischen overal gelijk zijn, maar strikt noodzakelijk is het niet en daarom kon men o.i. dit punt beter tegelijk voor luchtvaartuigen en schepen behandelen en dus voorloopig in de conventie een regeling daarvan niet opnemen. In het verdrag is de hier aangegeven verdeling in twee trappen aanvaard, het luchtvaar-

tuig zal de nationaliteit van den staat van inschrijving bezitten (en slechts geldig in één staat kunnen worden ingeschreven), en de eigenlijke nationaliteitseischen worden de toelatingseischen tot de inschrijving. Deze laatste eischen zijn echter in het verdrag ook reeds op een belangrijk punt uitgewerkt. De Geallieerden hebben dus blijkbaar niet veel waarde gehecht aan het bezwaar, dat nu in de meeste landen de nationaliteitseischen voor schepen andere zullen zijn dan die voor luchtschepen. Ook voor Nederland zal bij aanneming van de bepaling die ongelijkheid bestaan. Het is de vraag of Nederland, indien het aan de totstandkoming van het verdrag had medegewerkt, die ongelijkheid zou hebben aanvaard. Maar nu wij eenmaal voor het voldongen feit staan en men zich ook niet veel illusies kan maken, vóór onze toetreding wijzigingen te kunnen aanbrenge, moet onze houding zoo gematigd mogelijk zijn. Het is niet de vraag of gelijkheid ten opzichte van schepen en luchtvaartuigen wenschelijk is, maar of ongelijkheid onaannemelijk is. Nauw hiermede samenhangend is de vraag, of de gestelde voorwaarden op zichzelf aannemelijk zijn.

Het luchtvaartuig zal, om de Nederlandsche nationaliteit deelachtig te kunnen worden, geheel aan Nederlanders moeten toebehooren, terwijl het schip reeds die kwaliteit verkrijgt, indien het voor meer dan de helft aan Nederlandsche ingezetenen toebehoort.

Theoretisch is het ongetwijfeld zuiverder, geen nationaliteit toe te kennen aan iets, dat niet aan eigen onderdanen toebehoort. Vooral in tijd van oorlog is het ook eenvoudiger, indien dit principe gevolgd wordt. Men weet dan immers, dat bescherming van eigen schepen ook slechts bescherming van eigen onderdanen beteekent; sparing van neutrale schepen slechts sparing van neutrale onderdanen. Men loopt niet de kans daarbij ook vijandelijke onderdanen te bevoordeelen. Gegeven de door de geallieerden gevolgde politiek ten aanzien van vijandelijke onderdanen, valt het dan ook eigenlijk niet zoozeer te verwonderen, dat genoemd beginsel ingang vond en ook die geallieerden, wier wetgeving het nog niet voor de scheepsnationaliteit huldigden, het althans op het nieuwe gebied der luchtvaartuigen wilden toepassen.

Tegen een ruimere opvatting, die niet zoo angstvallig de minste bevoordeeling van buitenlandsch kapitaal schuwte, kan echter in oorlogstijd niet veel bezwaar bestaan, mits die opvatting door allen aanvaard en natuurlijk niet al te ver doorgevoerd is. En in vredes-tijd is zij te verkiezen. Zij geeft door de mogelijkheid van deelneming met buitenlandsch kapitaal een grootere bewegingsvrijheid aan sloop- of luchtvaartondernemingen, die wij ongaarne geheel zouden zien prijsgegeven. Dat het buitenland-sche kapitaal bijna de helft mag beslaan, zooals voor Nederlands schepen, is misschien wat overdreven; eveneens lijkt ons de in de Nederlandsche wet voorkomende eisch van ingezetenschap te zwak; nationaliteit van de eigenaars als uitgangspunt te eischen lijkt gerechtvaardigd, vooral met het oog op de hierboven aangegeven gevolgen in oorlogstijd. Waar de bestaande regeling voor de scheepsnationaliteit ons dus niet geheel bevredigt, en het verdrag nu eenmaal vastgesteld is, zal er o.i. geen bezwaar gemaakt moeten worden tegen een regeling die afwijkt van hetgeen voor onze schepen geldt, indien zij niet al te principiëel verschilt van dezen algemeenen grondslag, dat het luchtvaartuig voor het grootste gedeelte aan Nederlanders zal moeten behooren. En, alweer omdat het verdrag er nu eenmaal is, en wijziging zeker niet gemakkelijk zal kunnen worden verkregen, meenen wij, dat de gegeven regeling in dit opzicht wel aannemelijk is en met name de te positieve regel van de eerste alinea van art. 7 van het verdrag — dat het luchtvaartuig geheel aan onderdanen van den Staat, wiens nationaliteit het wenscht te verkrijgen, moet toebehooren — geen bezwaar tegen toetreding be-

hoeft te zijn, aangezien toch de tweede alinea, zij het langs een omweg, de deelneming van buitenlandsch kapitaal mogelijk maakt; de daarin vervatte bepaling ten aanzien van vereenigingen en vennootschappen, die inschrijving wenschen, berust nl. op den ruimeren grondslag, dat het voldoende is, indien de corporatie, de president en tweederde gedeelte der bestuurders de vereischte nationaliteit bezitten. Dit geldt natuurlijk alleen zoolang niet vaststaat, dat de nationaliteit van dergelijke corporaties afhankelijk is van de nationaliteit der financieel geïnteresseerden. De Engelsche oorlogsoopvatting in deze richting maakt het twijfelachtig, of deze grondslag wel als ruim bedoeld is; een vaste grondslag is het zeker niet.

Voorloopig en met eenig voorbehoud voor de toekomst zou Nederland zich dus bij het artikel kunnen neerleggen. Bij het voorbehoud behoort o.a. ook dit, dat het beter is geen bepaling betreffende den president te maken, aangezien deze in onze wetten betreffende vereenigingen enz. niet genoemd wordt.

Hoofdstuk III. *Contrôle.*

Van den goeden staat van het vervoermiddel en van de geschiktheid van hen, die het besturen, hangt zooveel af, dat men de mogelijkheid van ingrijpende overheidsbemoeienis moet voorbehouden. *Contrôle* van overheidswege zal vooral bij personenvervoer wenschelijk kunnen zijn, niet slechts bij het in gebruik nemen van het toestel, maar ook daarna. De mogelijkheid hiertoe hadden wij gaarne in het verdrag zien vastgelegd, hier of in hoofdstuk V, waar de bevoegdheid van de autoriteiten is vastgelegd om bij aankomst en vertrek alle papieren te verifiëren, waarbij een bepaling had kunnen zijn opgenomen betreffende een herhaalde *contrôle* van het toestel. De certificaten van luchtwaardigheid van het luchtvaartuig en van geschiktheid van de bemanning zullen volgens art. 13 over en weer door de verdragsmogendheden erkend worden; hierbij was een voorbehoud op zijn plaats geweest, dat die erkenning niet van kracht is, indien de luchtwaardigheid of de geschiktheid blijkbaar niet meer aanwezig is.

Hoofdstuk IV. *Verplichting tot landen, represaille.*

Om bijzondere redenen kan het wenschelijk zijn een luchtvaartuig tot landen te dwingen. De bevoegdheid hiertoe is slechts vastgelegd voor het geval dat een luchtvaartuig een land wenscht over te steken, zonder aldaar te landen. Waarschijnlijk is het niet de bedoeling geweest een beperking tot dit geval te geven; een kleine redactieverduidelijking zou naar het ons voorkomt aanbeveling verdienen.

Het binnenlandsche handelsverkeer kan de Staat voor zijn eigen luchtvaarders reserveeren. Deze alleszins gewettigde bepaling wordt gevolgd door een, welke ons minder gelukkig voorkomt. Maakt een Staat nl. gebruik van de genoemde bevoegdheid, dan stelt hij zich daardoor bloot aan represaillemaatregelen van alle andere verdragsmogendheden. Deze kunnen hem dan deelneming aan hun binnenlandsch vervoer ontzeggen, ook al laten zij de luchtvaartuigen van andere Staten volkomen vrij. Is dit complement onontbeerlijk? Dan zouden wij liever beide bepalingen missen, het voorbehoud is reeds niet al te ruim, maar de represaillebepaling nog minder.

Hoofdstuk V. *Opstijg-, landings- en vaartregels.*

Behalve de aanvulling van hoofdstuk V, die bij hoofdstuk III ter sprake kwam, zijn er nog eenige bepalingen, die gevoeglijk in dit hoofdstuk een plaats konden vinden. Onder de regels, bij landing en opstijging in acht te nemen, zouden wij in de allereerste plaats gaarne vooropgesteld hebben gezien, dat het landen en opstijgen uitsluitend mag geschieden op landingsplaatsen — behalve natuurlijk in geval van noodlanding. Hebben de samenstellers een dergelijke bepaling overbodig gevonden, als vanzelfsprekend beschouwd? De plaatsen in het verdrag, waar over landingsplaatsen gesproken wordt, maken wel eenigs-

zins dezen indruk. Zoo lezen wij b.v. in art. 4, dat een luchtvaarder, die zich bij vergissing in een verboden zone begeeft, zoodra hij dit bemerkt moet landen op de dichtstbij gelegen landingsplaats. En art. 1 van bijlage H schrijft voor, dat bij vertrek naar het buitenland of eerste landing na aankomst uit het buitenland, moet worden gebruik gemaakt van een speciaal soort landingsplaatsen, „douane-landingsplaatsen”. Het gebruik van landingsplaatsen wordt bij deze bepalingen dus wel als normaal verondersteld: misschien ook heeft men gemeend, dat het eigenbelang van de luchtvaarders zelve hen voldoende in deze richting zal drijven. Echter heeft men omtrent de draagkracht van dezen prikkel nog geen zekerheid, en er zijn in werkelijkheid nog niet zoo heel veel landingsplaatsen. Daarom lijkt het verstandiger, den regel wel in het verdrag op te nemen, desgewenscht met een voorbehoud ten aanzien van streken, waar landingsplaatsen ontbreken.

Aansprakelijkheid voor schade.

In de tweede plaats zoeken wij tevergeefs eenige bepaling omtrent de belangrijke kwestie van aansprakelijkheid voor schade door luchtvaartuigen veroorzaakt aan personen en goederen op den beganen grond. Zooals wij reeds vroeger gelegenheid hadden uiteen te zetten¹⁾ betreft het hier een speciaal geval, dat speciale voorziening zeer wenschelijk maakt, en waarbij het ook zeer gewenscht is zoo mogelijk tot internationale overeenstemming te komen. Regeling van dit punt, hoe belangrijk ook, is echter niet zoo urgent, dat het verdrag er om behoefte te worden opgehouden; de kwestie kan zeer goed in studie gehouden worden om het onderwerp van een latere aanvulling te vormen.

Ook lijkt het om praktische redenen wenschelijk een bepaling op te nemen, dat vonnissen in luchtvaartzaken in de overige verdragsstaten executabel zijn.

Hoofdstuk VII. *Internationale Commissie.*

Art. 35 laat de kwestie, waar de commissie haar permanenten zetel zal vestigen, open. Het behoefte geen betoog, dat het voor Nederland van groote beteekenis zou zijn, indien Den Haag daartoe werd aangewezen. Wat zijn ligging en bodemgesteldheid aangaat, schijnt Nederland aangewezen om een knooppunt van vele luchtlijnen te worden en het zou zich als zoodanig ook zeer goed leenen tot centrum van de voorbereiding van internationale regeling. Maar het zal dan ook blijk moeten geven van zijn belangstelling. Hoe eer daarom Nederland op den bodem gereed is, d.w.z. hoe eer het goede landingsplaatsen en de noodige oriënteeringskenmerken met bijbehorende kaarten bezit, hoe meer kans het zal hebben, dat het voor het internationale luchtverkeer van beteekenis zal wezen.

Hoofdstuk XI. *Slotbepalingen.*

Bij verschil van meening over interpretatie van de verdragsbepalingen zal het door den Volkenbond in te stellen Internationale Gerechtshof beslissen. Zoolang dit er nog niet is, zal gearbitreerd worden. Het is teleurstellend, dat hierbij verwezen wordt naar drie arbiters en niet naar het Arbitragehof.

(Wordt vervolgd). Mr. J. F. LYCKLAMA à NIJEHOLT.

TWEE SOCIALE VERZEKERINGSWETTEN.

Op 3 December a.s. treden in werking de Invaliditeitswet en de Ouderdomswet.

Beide grijpen terdege in in ons economisch leven, waarom een populaire uiteenzetting hier wel op haar plaats is.

De Invaliditeitswet. Iedereen beneden de 65 jaar, die arbeid in loondienst verricht voor een loon van minder dan f 2000 per jaar, is verplicht zich te verzekeren. Hij meldt zich daartoe aan bij den Raad

¹⁾ „Het Vliegfeld”. Aug. 1918, blz. 103.

van Arbeid in zijn district, ontvangt een formulier, vult dit in en teekent het, laat het ook zijn werkgever invullen en onderteekenen en bezorgt het bij den Raad van Arbeid terug.

Eenigen tijd later wordt hem toegezonden:

- a. een brochuurtje, waarin zijne rechten zijn omschreven;
- b. een renteboekje, en
- c. een rentekaart.

Is hij in vasten dienst van een werkgever, dan geeft hij de rentekaart aan zijn patroon in bewaring, en deze plakt *elke week* een zegeltje op een der vakjes aan de binnenzijde van de kaart.

Die zegeltjes zijn verkrijgbaar straks in 5 soorten ten postkantore, en moeten gebezigd worden naar het loon, dat wordt verdiend.

Loonklasse	Prijs der zegels
I. Beneden f 240 f 0,25
II. Van f 240 tot „ 400 „ 0,30
III. „ „ 400 „ „ 600 „ 0,40
IV. „ „ 600 „ „ 900 „ 0,50
V. „ „ 900 en meer „ 0,60

Is het zegeltje geplakt, dan moet het, door er den datum op te vermelden, onbruikbaar worden gemaakt. Is de rentekaart volgeplakt, dan wordt deze met het renteboekje bij den Raad van Arbeid bezorgd en men krijgt een nieuwe kaart en het dan ingevulde renteboekje terug.

De menschen in lossen dienst (b.v. werkvrouwen, huisnaaisters) houden de rentekaart bij zich, en de werkgever of werkgeefster, waar zij 's Maandags werken, plakt het weekzegeltje op de rentekaart. Hebben zij 's Maandags niet gewerkt, of heeft de werkgever (geefster) van 's Maandags het zegeltjesplakken verzuimd, dan moet de werkgever het doen bij wien zij Dinsdags werkt en zoo vervolgens.

Een werkvrouw, die b.v. drie dagen in de week uit werken gaat, bij drie vaste werkgevers (geefsters), kan zich met hen verstaan omtrent het plakken om beurten.

Een werkgever met veel personeel kan gebruik maken van de bevoegdheid, verleend in art. 18 der wet. Hij kan iemand van zijn personeel aanwijzen voor de nakoming der *bij* of *krachtens* de wet aan den werkgever opgelegde verplichtingen. Deze aanwijzing geschiedt op een formulier, door de Kroon vastgesteld, en moet door den aangewezen mede worden onderteekend. De aanwijzing kan door den werkgever worden ingetrokken en door den aangewezen worden opgezegd.

Door de aanwijzing geldt de aangewezen, voor zover betreft de nakoming der wettelijke verplichtingen, als werkgever.

Zietdaar alles, waarmede men op dit oogenblik bekend behoort te zijn.

Het zijn de *plichten*, welke de Invaliditeitswet legt op den werkgever.

De *rechten* der loontrekkenden, uit de wet voortvloeiende, zullen wij hieronder omschrijven.

De rechten van de(n) verzekerde zijn dan de volgende:

1°. *Invaliditeitsrente*. Wanneer iemand, na minstens 150 weekpremiën te hebben voldaan, zoodanig tijdelijk of blijvend invalide wordt, dat hij niet meer $\frac{1}{2}$ van 't normale loon verdienen kan, heeft hij recht op invaliditeitsrente.

Deze invaliditeitsrente bestaat uit a. een grondslag, b. eene verhooging, c. eene afronding.

Grondslag = $260 \times$ het totale betaalde premiebedrag, gedeeld door het aantal weken verzekeringsduur.

Verhooging = 11,2 pCt. van het totale premiebedrag (echter minstens $\frac{1}{2}$ van den grondslag).

Afronding = zoodanig, dat de som van grondslag en verhooging deelbaar is door 26.

Een voorbeeld. Iemand heeft van zijn 16e tot zijn

63e jaar geregeld f 900 of meer verdiend, en altoos zijn de zegeltjes (van f 0,60) geplakt, dus gedurende 48 jaren. Er is dus betaald in totaal $48 \times 52 \times f 0,60 = f 1497,60$.

$$\begin{aligned} \text{Grondslag is dus } & \frac{260 \times f 1497,60}{48 \times 52} = \frac{3893760}{2496} = f 156,- \\ \text{Verhooging is } & 11,2 \% \text{ van } f 1497,60 = „ 167,73 \\ \text{Afronding} & \dots\dots\dots „ 0,23 \\ \text{Totaal} & \dots\dots\dots f 323,96 \end{aligned}$$

of f 6,23 per week (wel een héél gunstig geval).

2. *Oudendagspensioen*. Op 65 jaar heeft de verzekerde recht op een oudendagspensioen, berekend als hiervoren; hij moet echter over minstens 1248 weken premie hebben betaald. Voor hem, die in het eerste jaar na 3 December 1919 verzekerd werd en den leeftijd van 35 jaar reeds had bereikt of overschreden, gelden eenigszins andere bepalingen (minimum-pensioen f 156 per jaar).

3. *Weduwenpensioen*. De weduwe van een verzekerde heeft recht op eene weduwenrente ten bedrage van $1\frac{1}{2} \times$ den pensioengrondslag van haren echtgenoot, indien zij blijvend invalide is of den leeftijd van 60 jaar heeft bereikt.

De echtgenoot moet echter zelf eene rente hebben genoten, of op het oogenblik van zijn overlijden moeten minstens 40 weekpremiën in rekening kunnen worden gebracht. (In den overgangstijd gelden eenigszins mildere bepalingen.) Bij hertrouwen vervalt de weduwenrente.

4. *Weezenrente*. De wettige of natuurlijke, wettiglijk erkende kinderen van een verzekerden loontrekkende beneden de 14 jaar hebben recht op een weezenrente, die voor de kinderen uit één gezin bedraagt $1\frac{1}{2}$ van den pensioengrondslag van den vader. De vader moet rente genoten hebben of er moeten minstens 40 weekpremiën aanwijsbaar zijn. Elk kind heeft recht op het eigen deel der rente. Overlijdt een kind of wordt het 14 jaar, dan komt zijn deel aan de anderen ten goede.

Ook kinderen beneden 14 jaar van een verzekerde moeder hebben recht op weezenrente, indien zij vaderloos zijn of de moeder hun kostwinster was.

5. *Geneeskundige behandeling*. Wanneer het te voorzien is, dat een zieke verzekerde door doelmatige verpleging (b.v. in een gesticht) kan behoord worden tegen invaliditeit, of wanneer men vermeent, dat invaliditeit kan genezen door zulke behandeling, geschiedt deze gratis voor den man.

Zijne kinderen beneden de 14 jaar of zijne echtgenoot, indien deze den 60-jarigen leeftijd heeft bereikt of invalide is, kunnen bovendien eene uitkeering krijgen.

Er bestaat verder als onderdeel der Invaliditeitswet nog een z.g. „vrije verzekering”. Men kan nl. vrijwillig premieën storten van f 2,— elk (men kan die f 2,— opsparen in den vorm van zegels van f 0,25), doch hoogstens 80 per jaar. Wordt men tijdelijk of blijvend invalide, of bereikt men den leeftijd van 70 jaar, dan ontvangt men eene rente, die $1\frac{1}{2}$ cent per jaar bedraagt voor elke vrije premie van f 2,— en voor elk halfjaar, dat verlopen is tusschen den datum van storting en den datum van ingang der rente.

Omtrent de Invaliditeitswet is nog het volgende op te merken (allerlei strafbepalingen zal de lezer ons wel willen schenken). Onder bepaalde omstandigheden kan een loontrekkende van den verzekeringsplicht worden ontheven; het is echter niemand aan te raden daarvan gebruik te maken. En onder bepaalde omstandigheden kan eene onderneming voor haar personeel vrijstelling van den verzekeringsplicht verkrijgen; ook dit is geen enkelen werkgever aan te raden. De premie toch is bij de Invaliditeitswet gebaseerd op *het loon*, en niet op den leeftijd van toetreding tot de verzekering. De premie, welke de wet vraagt, dekt het risico van een 16-jarige; voor de ouderen springt

het Rijk bij (10 miljoen gulden per jaar gedurende 75 jaren) en die bijslag mist men als de verzekeringsplicht zich niet doet gelden.

Een werkgever, die een eigen fonds heeft en vrijstelling verlangt, heeft aan zóvele en zulke zware voorwaarden te voldoen, dat de last van het zegeltjesplakken daarbij in het niet verzinkt. (Wie deze voorwaarden wil kennen, leze artt. 37 en 40 van de wet en het volumineuze Staatsblad No. 538). Wie zijn werknemers meer wil toekennen dan de wetsprestaties bedragen, neme dit meerdere uit een eigen fonds of sluite eene aanvullingsverzekering bij een solide Nederlandsche Verzekeringstelling.

* * *

De Ouderdomswet. Deze wet legt geen enkele verplichting op den werkgever, althans geen andere dan het in de belastingen meebetalen van zijn privé aandeel en het aandeel zijner onderneming in f 17.700.000 gedurende 30 jaren.

Deze wet heeft ten doel de niet-vermogende menschen van 65 jaar en ouder op 3 December a.s., menschen, die niet in de termen vallen voor de gratis-rente van f 3,— per week, welke vroegere loontrekkenden reeds sinds 3 Dec. '13 ontvangen, in dit opzicht met dezen gelijk te stellen. Zij heft dus een bestaand onrecht op.

Zij bepaalt, dat mannen en vrouwen, die voor minder dan f 1200 per jaar zijn aangeslagen in de Inkomstenbelasting en niet zijn aangeslagen in de Vermogensbelasting en die geregeld door arbeid in het onderhoud van zich en hun gezin hebben voorzien, f 3,— per week rente zullen genieten (f 5,— voor twee gehuwden te zamen). De overigen, dus zij, die op 3 December '19 nog geen 65 jaar zijn, kunnen zich bij de Rijksverzekeringbank vrijwillig verzekeren, voor pensioen op 65 jaar en bovendien nog voor f 100,— uitkeering bij overlijden. Wijl nu voor de reeds ouderen (de wet stelt: de 35-jarigen tot en met 64-jarigen) de wekelijkse premie te hoog zou worden, is bepaald dat dezen, mits zij of hun echtgenoot(e) niet zijn aangeslagen in de Vermogensbelasting of voor f 2000 of meer in de inkomstenbelasting, voor f 0,39 per week (dat is de premie voor een 34-jarige) zich kunnen verzekeren voor f 3,— pensioen per week op 65 jaar en f 100,— uitkeering bij overlijden.

Gehuwde vrouwen kunnen zich zonder bijstand van haar echtgenoot verzekeren. Wie na 3-jarige premiebetaling invalide wordt, kan ontheffing vragen van premiebetalen. De uitbetaling der f 100,— bij overlijden geschiedt eerst, als bij het overlijden minstens 3 jaren premie was betaald.

De 35—64-jarigen kunnen tot de verzekering toetreden binnen 4 jaren na 3 December 1919; het is zaak voor hen om 't zoo spoedig mogelijk te doen, want anders benadeelen zij zich. Wie er b.v. langer dan 2 jaar mee wacht, krijgt 't pensioen eerst op 67 jaar.

En nu blijven nog over de 34-jarigen en jongeren. Dezen kunnen zich ook verzekeren, en wel naar keuze voor 3, 4, 5 of 6 gulden pensioen op 65 jaar en f 100 uitkeering bij overlijden, met staking van premiebetaling bij invaliditeit na minstens 3 jaren verzekerd te zijn geweest.

Op dezen legt de Staat niets toe; zij betalen de premie, die het risico dekt, en op den duur (na 30 jaren) als de 65-jarigen en ouderen van thans overleden, en de 35-jarigen en ouderen van thans gepensionneerd zijn, heeft het Rijk geen andere kosten dan die voor administratie.

De wetgever van thans hoopt, dat de vrijwillige ouderdomsverzekering dan zó algemeen zal zijn, dat van het trieste huwelijk tusschen armoede en ouderdom geen sprake meer zal wezen.

Qui vivra, verra!

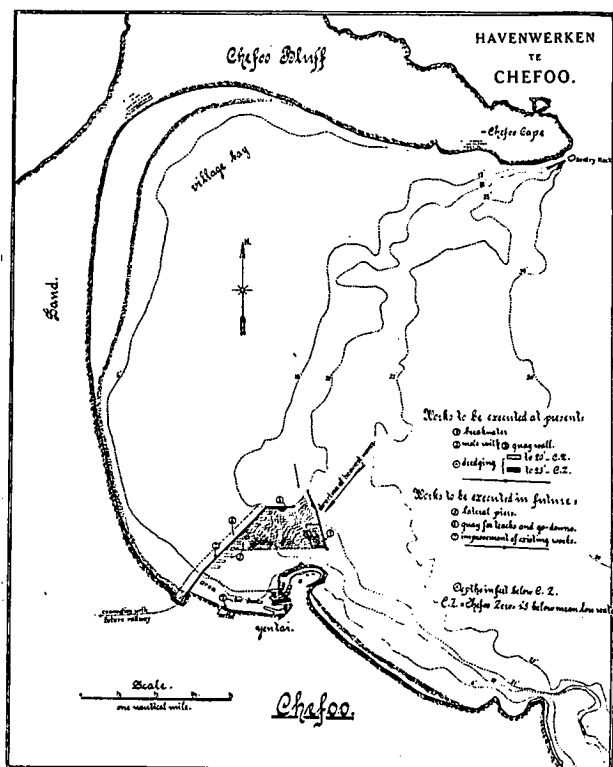
G. L. JANSEN.

HOLLANDSCHE WATERBOUWKUNDE IN CHINA.

Nu de oorlog tot het verleden behoort en de geheele wereld alle krachten inspant om den verloren tijd te hervinnen en den algemeenen stilstand en achteruitgang op economisch gebied zoo goed mogelijk te herstellen, lijkt het tijdstip niet ongelegen om de aandacht te vestigen op een belangrijk werk op het gebied van havenverbetering, dat door Nederlandsche ingenieurs uitgevoerd wordt in de haven van Chefoo in China.

Chefoo is een haven, liggende aan den ingang van de Golf van Pechili, aan de Noordkust van de provincie Shantoeng en werd in 1862 door het Chineesche Gouvernement voor den buitenlandschen handel opengesteld.

Reeds spoedig bleek, dat de ankerplaats der schepen onvoldoende beschermd was tegen wind en weder en dat afdoende bescherming der open reede een eerste vereischte was om het los- en laadbedrijf zooveel mogelijk van de weersgesteldheid onafhankelijk te maken. Het duurde echter nog tot 1913 voordat de „Chefoo Harbour Improvement Commission” gevormd werd, die de zaak krachtig ter hand nam en Ir. O. C. A. van Lidt de Jeude, c.i., opdroeg om advies uit te brengen op welke wijze havenverbeteringen aangebracht zouden kunnen worden. In Mei 1914 werden definitieve voorstellen door hem ingediend, welke in Februari van het volgend jaar de goedkeuring van de autoriteiten te Peking mochten wegdragen. Het werk werd toen door de Haven-commissie publiek aanbesteed en van de vier inschrijvers bleek de „Nederlandsche Maatschappij voor Havenwerken” te Amsterdam de laagste te zijn. De aanneemsom bedroeg Haikwan Taels 2.677.000.¹⁾

Met de uitvoering van het werk werd een begin gemaakt in Augustus 1915. De heer Van Lidt de Jeude nam de uitvoering op zich tot Mei 1916, toen hij Chefoo verliet om te Peking de belangen zijner Maatschappij te gaan behartigen. Sindsdien wordt het werk voortgezet onder de bekwame leiding van

¹⁾ De gemiddelde waarde van 1 Haikwan Tael in Engelsch geld bedroeg:

in 1913: 3 s. 0 $\frac{1}{4}$ d.	in 1916: 3 s. 3 $\frac{13}{16}$ d.
„ 1914: 2 s. 8 $\frac{3}{4}$ d.	„ 1917: 4 s. 3 $\frac{13}{16}$ d.
„ 1915: 2 s. 7 $\frac{1}{2}$ d.	„ 1918: 5 s. 3 $\frac{7}{16}$ d.

Ir. B. van Exter, c.i., die reeds bij het ontwerpen der plannen aan den heer v. L. de J. als assistent-ingenieur toegevoegd was.

De uit te voeren werken bestaan uit (zie bijgaand schetskaartje):

1. Een *Golfbreker*, van het type met vertikale wanden, lang 2600 voet,¹⁾ waarvan de onderbouw bestaat uit met behulp van drijvende kranen gestelde blokken, wegende van 24 tot 32 ton en de bovenbouw uit metselwerk in natuursteen en die zoodanig gelegen is, dat aan beide einden een ingang tot de eigenlijke havenkom vrij blijft.

2. Een *Dam*, lang 5873 voet, met een onderbouw bestaande uit een gestort zandlichaam, waarvan de beloop beschermd worden door zinkstukken. De bovenbouw bestaat uit eene storting van breuksteen met, aan den Noordelijken arm van den dam, een *kaaimuur*, 600 voet lang, op dezelfde wijze geconstrueerd als de golfbreker.

3. Baggerwerken in de havenkom ter verkrijging van een diepte van circa 22 voet bij laagwater.

Toen schrijver dezes voor eenigen tijd het voorrecht had een bezoek aan de in vollen gang zijnde werken te brengen, trof het hem hoe hier in het Verre Oosten weder een werk verricht wordt, dat, grootsch van opzet, niettegenstaande de bijkans onoverkomelijke moeilijkheden, door den oorlog veroorzaakt, energiek uitgevoerd wordt en waarmede onze Delftsche ingenieurs zonder twijfel nieuwe lauweren zullen oogsten.

J. W. H. FERGUSON.

Shanghai, September 1919.

AANTEKENINGEN.

Tegengaan van onjuiste persberichten in het buitenland. — In het Voorloopig Verslag nopens de Begrooting van Buitenslandsche Zaken werd bij denzelfden post, die elders in dit nummer bespreking vindt, de wenschelijkheid geuit, dat van de zijde der Regeering niet slechts de economische, doch ook de politieke voorlichting in het buitenland met kracht zou worden ter hand genomen. Verkeerde meeningen omtrent onze internationale gestie worden in het buitenland ten nadeele van Nederland geëxploiteerd en onzerzijds niet voldoende tegengesproken. Gewezen werd op de onjuiste berichten over het trekken van Duitsche troepen door Limburg in 1914 en de onjuiste voorstellingen over den doortocht in November 1918 bij Roosteren.

De Memorie van Antwoord bevat dienaangaande het volgende:

„De in het Voorloopig Verslag weergegeven meening, dat het optreden der Regeering tegen onjuiste beweringen en voorstellingen in het buitenland met betrekking tot ons land niet altijd actief genoeg is geweest, schijnt niet voldoende rekening te houden met de omstandigheid, dat verdoelmakingen en berichten, die bepaalde oogmerken moeten dienen, veel gemakkelijker dan hetgeen tot ontzenuwing en bestrijding daarvan wordt aangevoerd, verbreiding plegen te vinden. In verhoogde mate geldt dit in oorlogstijd. Het met de oorlogsmentaliteit samenhangend gemis aan onbèvingheid bij vele der meest gelezen buitenslandsche dagbladen is, bij de verhoudingen, welke op persgebied in den vreemde worden aangetroffen, gebleken een zeer ernstige belemmering te zijn tgen het geven van de noodige publiciteit aan tegenspraak tegen onjuiste berichten ten nadeele van ons land.

„Wanneer dan ook somtijds nog weder beweringen opduiken, als zouden in 1914 Duitsche troepen door Limburg zijn getrokken, of als zouden de Duitsche troepen, die na den wapenstilstand in November 1918 op Nederlandsch grondgebied werden toegelaten en naar Duitschland werden doorgezonden, in het bezit zijn gelaten van hunne wapenen en volledigen legertrein, mag dat niet worden geweten aan gemis aan activiteit bij de Regeering om deze beweringen tegen te spreken. Die beweringen zijn, zoodra zij hier bekend waren, onverwijld afdoende weerlegd, en het is alleen aan de bovenbedoelde omstandigheden te wijten, dat de Nederlandsche Gezantschappen niet bij machte zijn

geweest aan die tegenspraak, met bewijsstukken gestaafd, de publiciteit te verzekeren, die aan de waarheid toekwam en haar ingang kan doen vinden.

„Dat dergelijke onjuiste berichten en voorstellingen, vooral wanneer die behendig worden geëxploiteerd, niet alleen de positie van ons land, maar ook de betrekkingen van Nederlanders in het buitenland ondermijnen en schaden, is voor geen tegenspraak vatbaar en de ondergeteekende is het geheel eens met de leden die van oordeel zijn, dat niets behoort te worden verzuimd om ook in het buitenland ruime openbaarheid te geven aan datgene, wat voor een juiste beoordeeling, zoo van onze internationale gestie, als van ons land in het algemeen, van nut zou kunnen zijn. In de richting van zoodanige actie, die niet minder repressief zal moeten werken, kan inderdaad meer worden gedaan dan dusver reeds geschiedt; Nederland is op dit gebied, vooral bij landen die een actieve buitenslandsche staatkunde plegen te voeren en daarop zijn ingericht, te veel achtergebleven. De doeltreffendheid van het in enkele landen aangenomen instituut van aan de Gezantschappen verbonden persattaché's komt den ondergeteekende vooralsnog twijfelachtig voor. Meer meent hij te mogen verwachten van het partijtrekken van particuliere krachten en het bevorderen van de verspreiding van geschriften betreffende ons land.”

De monetaire toestand in Marokko. — Vele lezers zullen waarschijnlijk wel reeds hebben hooren spreken over de crisis, die in het Fransche muntwezen heerscht; deze crisis doet zich in nog veel sterkere mate in Marokko gevoelen.

In Marokko circuleeren twee soorten geld: Fransch en Inlandsch. Het Fransche geld is er vertegenwoordigd in bankbiljetten, het Inlandsche bestaat uit de Peseta Hassani, welke circuleert in zilverstukken van 5, 2 en 1 Franc; de pasmunt bestaat uit koper.

Tot voor kort stond de Peseta Hassani volkomen gelijk met den Franschen Franc en werd dan ook als zoodanig zonder bezwaar door de inlanders aangenomen. Plotseeling echter werd bij besluit van 15 October j.l. door het Gouvernement van Marokko de pariteit tusschen den Franc en de Peseta Hassani opgeheven. Tengevolge van dezen maatregel verloor de Franc 40 pCt. op de Peseta Hassani, hetgeen begrijpelijk is, wanneer men de stijging van het zilver in aanmerking neemt. Het is eveneens zeer begrijpelijk, dat het publiek daarna het Fransche geld geheel weigerde, waardoor de handel zeer werd geschaad: de werkgevers konden de werklieden niet betalen, de café's weigerden Fransche bankbiljetten in betaling aan te nemen en al spoedig stond het handelsverkeer geheel stil. Het gevolg van een en ander was, dat de Peseta Hassani uit de circulatie verdween. Inderdaad was een aanzienlijk deel van dat geld in handen van speculanten; er wordt zelfs beweerd, dat deze laatsten van bovengenoemd gouvernementsbesluit reeds afwisten vóórdát het werd gepubliceerd en dat zij zodoende van die wetenschap hebben geprofiteerd door groote hoeveelheden geldstukken te verzamelen. Dit heeft hen in staat gesteld in enkele dagen een zoet winstje van 40 pCt. te maken. Tot op dit oogenblik is de situatie in Marokko er niet op verbeterd. Weliswaar heeft men getracht in de crisis te voorzien door uitgifte van coupures van 10, 25 en 50 centimes en van 1 Franc, doch de bevolking heeft het vertrouwen verloren en wil dat geld niet meer aannemen. De Sultan heeft daarop eene bekendmaking doen verspreiden, waarin hij zijn volk aanspoort het Fransche geld niet meer te weigeren, doch de doeltreffendheid daarvan is zeer twijfelachtig.

Ook in Frankrijk heeft gedurende eenigen tijd eenzelfde verschijnsel zich voorgedaan. De zilverstukken verdwenen plotseling uit de circulatie. Men beweerde, dat ze naar het buitenland werden uitgevoerd, dat zij werden gesmolten en ook, dat het publiek ze oppotte. De laatste veronderstelling schijnt wel het meest de waarheid nabij te komen. Wel zijn er stukken gesmolten en uitgevoerd, doch dit zijn slechts kleine hoeveelheden geweest. Zoodra de Fransche Regeering bekend maakte zware straffen te zullen toepassen op de overtreders, zijn de zilverstukken geleidelijk weder in de circulatie teruggekeerd.

¹⁾ 1 Engelsche voet = 30,48 c.M.

Amerika, de leverancier op afbetaling. — In de zoo juist ontvangen October-aflering van het „Federal Reserve Bulletin” zijn eenige zeer belangrijke vergelijkingen opgenomen van de uitvoeren der Unie vóór en na het uitbreken van den oorlog. Wij nemen daarvan over het volgende staatje, waarin de voortbrenging van een viertal artikelen

met de geëxporteerde hoeveelheden vergeleken wordt. De voortbrengingscijfers zien op het kalenderjaar, voorafgaande aan het aangegeven jaar, de exportcijfers zijn die van het op 30 Juni aflopende fiscale jaar. De in procenten uitgedrukte verhoudingen zijn zeer merkwaardig.

	Productie	Export	Pct. export		Productie	Export	Pct. export
Maïs en maïsmeel: 1)				Katoen: 2)			
1910—1914.....	13.761.858.000	207.046.273	1,50	1910—1914.....	65.166.173	44.054.287	67,60
1915—1919.....	13.882.571.000	229.412.634	1,65	1915—1919.....	61.779.055	31.615.285	51,17
1915.....	2.672.804.000	50.668.303	1,90	1915.....	16.134.930	8.931.253	55,35
1916.....	2.994.793.000	39.896.928	1,33	1916.....	11.191.820	6.405.993	57,24
1917.....	2.566.927.000	66.753.294	2,60	1917.....	11.449.930	5.963.682	52,08
1918.....	3.065.233.000	49.073.263	1,60	1918.....	11.302.375	4.587.000	40,58
1919.....	2.582.814.000	23.020.816	0,89	1919.....	11.700.000	5.727.357	48,95
Tarweentarwemeel 1)				Steenkool en cokes 3)			
1910—1914.....	3.487.295.000	524.835.368	15,05	1910—1914.....	1.902.948.872	75.151.633	3,95
1915—1919.....	4.106.891.000	1.200.584.167	29,23	1915—1919.....	2.293.348.893	99.610.831	4,34
1915.....	891.017.000	332.464.976	37,31	1915.....	377.414.259	15.316.705	4,06
1916.....	1.025.801.000	243.117.026	23,70	1916.....	395.200.380	20.214.281	5,11
1917.....	636.318.000	203.573.928	31,99	1917.....	448.678.288	21.289.941	4,75
1918.....	636.655.000	133.990.150	21,05	1918.....	492.670.146	23.057.961	4,68
1919.....	917.100.000	287.438.087	31,34	1919.....	579.385.820	19.731.943	3,41

1) bushels. 2) balen van 500 m^3 . 3) tons.

Er is ook een tabel samengesteld, waarin tot uitdrukking gebracht zijn, beginnende met Amerika's participatie in den „European War”, de voorschotten, door de Unie aan de bondgenooten gegeven, alsmede de uitvoeren naar de onderscheidene landen. Voor de geheele periode April 1917 tot Juni 1919 bedroeg de totaalwaarde van de uitvoeren uit de Unie naar geallieerde landen in Europa 8.623,8 miljoen dollars, terwijl de voorschotten, aan deze landen verleend, in

dezelfde tijdruimte, 9.092,2 miljoen dollar beliepen. Voor Engeland, België en Rusland ging de waarde der exporten die der voorschotten te boven, terwijl voor Frankrijk en Italië de voorschotten groter waren dan de geleverde uitvoeren. Terwijl het Bulletin de cijfers van maand tot maand geeft, moeten wij hier volstaan met eene recapitulatie, in miljoenen dollars uitgedrukt.

	Engeland		Frankrijk		Italië		België		Rusland		Overigen 1)		Totaal voorschotten	Totaal uitvoeren
	Voor-schot	Uit-voer	Voor-schot	Uit-voer	Voor-schot	Uit-voer	Voor-schot	Uit-voer	Voor-schot	Uit-voer	Voor-schot	Uit-voer		
Totaal, April-Juni, '17	560	512,5	210	280,4	100,0	103,7	15,0	1,2	—	93,4	—	3,8	885,0	995,0
Belastingjaar eindigende Juni 1918 ..	2.515	1.994,2	1.445	884,6	480,0	477,7	99,1	90,5	187,7	152,9	7,6	3,0	4.734,4	3.602,9
Belastingjaar eindigende Juni 1919 ..	2.202	2.147,4	987,5	979,1	975,5	497,2	221,6	323,3	—	52,6	86,2	26,3	3.472,8	4.025,2
Totaal	4.277	4.654,1	2.642,5	2.144,1	1.555,5	1.078,6	335,7	415,0	187,7	298,9	93,8	33,1	9.092,2	8.623,8

1) Servië, Czecho-Slovakije, Roemenië, Liberia, Griekenland.

Het „Federal Reserve Bulletin” teekent bij deze cijfers nog aan: „The figures show conclusively that exports from the United States to European allies since

America's entry into the war were made practically on the basis of credits extended by the United States Treasury to the allied powers.”

Suriname. — Het rapport van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Paramaribo voor 1918, No. 5, besluit met de navolgende conclusies.

„De terugblik op het jaar 1918 wekt geen aangename herinneringen. In bijna alle bedrijven tegenspoed en teleurstellingen en daarbij kwam de drukkende zorg voor het dagelijksch brood van een groot deel der bevolking, doordat vele eerste levensbehoeften vaak niet te bekomen waren en, voor het geval er wat verkregen kon worden, hiervoor zeer veel moest worden betaald. Wel was de toestand hier draaglijker dan in menig ander land op het Europeesche continent, maar de last drukt nochtans zwaar op een groot deel van den middenstand en de lagere bevolgingsklasse. Dit was het duidelijkst te merken aan de opkoophuizen, die als paddenstoelen verzezen, en — niettegenstaande hun zeer groot getal — in korten tijd met goederen gevuld waren. Eerst waren het artikelen van luxe, maar geleidelijk gingen ook huisraad en kledingstukken dien weg op en in de woningen werd het hoe langer hoe leeger.

„Tal van stadsbewoners trokken weer naar het district, waardoor vele woningen leeg stonden en voor de bewoonde was het niet gemakkelijk de huurpenningen te bekomen. „Toen in het najaar dan ook de Spaansche Griep kwam, vond ze een door ondervoeding en nood vruchtbaeren bodem, zoodat daardoor haar zeer vele levens ten offer gevallen zijn. „De bevolking in de landbouwdistricten was er veel beter

aan toe en had niet alleen steeds voldoende te eten, maar ook een geregelde goede verdienste; jammer maar, dat de stadsbevolking en vooral vele vrouwen, die anders wel het op de plantages voorkomende werk, zooals koffie uitlezen, plukken, enz. zouden kunnen verrichten, door gebrekkige verbindingswegen daartoe niet in staat waren.

„Het is ook moeilijk ze er toe te krijgen op plantages te wonen, omdat ze vaak voor hare in de stad werkende mannen te zorgen hebben, en bij haar verblijf in de hoofdplaats voor haar nog de gelegenheid bestaat, door het verrichten van wasch voor anderen en door het koopen en wederverkoopen van vruchten en dergelijke, hoe gering ook wat bij te verdienen.

„De aankomst van het stoomschip „Vulcanus”, die als een groote gebeurtenis gevierd werd, bracht voor de arme stadsbewoners dan ook niet de verwachte verandering, want het brood, dat van het Argentijnsche meel gebakken werd, was voor velen nog te duur.

„Wel werd getracht den nood te verzachten door het verkrijgbaar stellen van bons voor goedkoope levensmiddelen aan karig bezoldigden en namen twee comités de voeding van schoolkinderen ter hand om zoo de ondervoeding van het opkomende geslacht tegen te gaan.

„Waar in dit land geen fabrieksnijverheid bestaat, is er geen enkele reden voor het openhoopen der bevolking in de stad en ware het een groote zegen voor het land, indien de moeiten, om de bevolking meer en meer naar de districten af te voeren, met succes bekroond waren. In 1918 was het

verschil bijzonder opmerkelijk, bij de stadsbevolking armoede en nood en bij de kleine landbouwers, districtsbewoners, welvaart. Zij waren het, die de door de stadsbewoners in de opkoophuizen gebrachte goederen kochten.

„Bij de Britsch-Indiërs hoopte zich zooveel geld op, dat door de wijze, waarop zij het bewaren, het zilver uit de circulatie verdween en het Gouvernement zich genoodzaakt zag zilverbons uit te geven. Door het uitblijven van nieuwen aanvoer van zilvergeld en pasmunt was die toestand natuurlijk verscherpt geworden, doch was, dat staat vast, een groot deel van het verdwenen zilver in ruil voor de verkochte landbouwproducten bewaard.

„Een algemeene verademing was dan ook te constateeren toen, door het sluiten van den wapenstilstand, het vooruitzicht op vrede geopend werd en het is te hopen, dat in 1919 door geregelde scheepvaart en aan- en uitvoer weer spoedig normale toestanden ontstaan zullen.”

Koopmansboeken. — „Resumeerende kunnen wij vaststellen — aldus het laatste vlugschrift van de Vereeniging „Handelsrecht”¹⁾ — de wenschelijkheid om artt. 6, 7, 8, 9 en 10 K. en art. 1919 B.W. zonder meer te schrappen en in het B.W. een artikel op te nemen, dat ten aanzien der bewijskracht van aantekeningen aan den rechter volledige vrijheid toekent. Gebeurt dit, zoo zal in dezen een voor het zakenleven bevredigende toestand zijn geschapen. Mocht het vooralsnog niet mogelijk blijken eene wetwijziging van zoo algemeene strekking tot stand te brengen, zoo worde althans het Wetboek van Koophandel gewijzigd in dien zin, dat de kooplieden de vrijheid verkrijgen hunne boekhouding naar goedvinden in te richten en dat de bewijskracht van *koopmansboeken* aan het oordeel van den rechter wordt overgelaten.

„Rest ons nog eene bespreking van artt. 12 en 13 K. Volgens art. 12 kan de rechter in den loop van een rechtsgeeding, op verzoek van eene der partijen, of ook ambtshalve, de openlegging der boeken bevelen, ten einde daarvan inzage of een uittreksel te doen nemen voor zooveel het punt in geschil betreft. Hij, die nalaat aan het rechterlijk bevel te voldoen tot het openleggen zijner boeken, of wel die weigert ze open te leggen, indien de tegenpartij zich aan die boeken wil gedragen, doet, krachtens art. 13, daardoor een vermoeden in zijn nadeel ontstaan. In beide gevallen kan de rechter aan de wederpartij den eed opleggen, al ware er geen ander bewijs aanwezig.

„Deze artikelen sloten in het wetboek van 1830 logisch aan aan eene voorafgaande bepaling, volgens welke richtig gehouden koopmansboeken door den rechter, zonder eenige beperking, als bewijs *kunnen* worden aangenomen tusschen kooplieden wegens zaken hunnen handel betreffende, welke bepaling echter, bij de herziening na de afscheiding van België van ons land, werd omgevormd tot het tegenwoordige artikel 10.

„Daardoor zijn genoemde artikelen 12 en 13 eenigszins in de lucht komen te hangen. De rechtspraak neemt dan ook aan, dat in het geval van eerstgenoemd artikel de bewijskracht niet beperkt is overeenkomstig artikel 10, maar geheel ter beoordeeling staat van den rechter.

„Art 12 zal bij de hier boven bepleite regeling behouden kunnen blijven, doch het is wel gewenscht de redactie aldus te wijzigen, dat duidelijk uitkomt, dat de rechter openlegging van de boeken van beide partijen of van een van hen kan bevelen in alle gevallen, waarin hij dat wenschelijk acht, zoodat de rechtspraak niet meer zal kunnen aannemen, zoodat zij wel heeft gedaan, dat een bevel tot openlegging van de boeken van een der partijen slechts mogelijk is, wanneer de wederpartij verklaart zich aan die boeken te willen gedragen.

„Art. 13 behoeft in ieder geval wijziging, daar de rechter moet worden vrijgelaten in de beslissing, welke gevolgtrekking hij in ieder voorkomend geval uit het niet openleggen van de boeken heeft te maken. Wanneer, zooals hier is aangegeven, eene verplichting tot boekhouden niet blijft gehandhaafd, kan natuurlijk aan het niet openleggen van boeken niet imperatief een vermoeden in het nadeel van wie niet aan het rechterlijk bevel voldoet, worden verbonden. Reeds thans is beslist, dat het artikel niet van toepassing is, als blijkt, dat de partij aan wie is bevolen zijne boeken open te leggen, boeken niet heeft gehouden. Immers, ook als de verplichting tot boekhouding beperkt blijft tot kooplieden, zullen er toch onder de kleine handelaars velen zijn, die deze verplichting niet kunnen nakomen of wel verzuimen haar na te komen.”

¹⁾ Exemplaren van dit vlugschrift zijn, voor zoover de voorraad strekt, op aanvraag kosteloos verkrijgbaar bij den Secretaris Mr. W. C. Mees R.Azn., Oranjelaan 15, R'dam.

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Uitvoer veevoeder. Aangezien de maatregel, getroffen bij beschikking van 16 Oct. j.l., dat uitvoer van katoenzaad-, aardnoten, kapokpit-, cocos- en dergelijke koeken zou worden toegelaten aan importeurs van lijnkoeken, lijnmeel en lijnzaad in verhouding tot de ingevoerde hoeveelheden, niet leidt tot verhoogden invoer van lijnmeel en lijnkoeken, is thans, onder intrekking van dien maatregel bepaald, dat de uitvoer van alle soorten veevoederkoeken verboden is.

De N.U.M. heeft ter kennis van belanghebbenden gebracht, dat zij voorshands geen uitvoervergunningen voor veevoeder van welken aard ook zal kunnen endosseeren. De reeds afgegeven vergunningen blijven geldig, doch de geldigheidsduur kan niet worden verlengd.

Verwerken van melk. Onder intrekking van zijn beschikking van 30 September j.l. heeft de Minister van Landbouw, met ingang van 12 November, verboden volle, geheel of gedeeltelijk afgeroomde of op andere wijze verwerkte melk te verwerken tot kaas, melkpoeder, taptmelkpoeder, gecondenseerde melk, gecondenseerde taptmelk en caseïne. Uitzondering op het verbod is toegelaten voor hen, die zich verplicht hebben melk of kaas voor binnenlandsch verbruik beschikbaar te stellen.

Boter. De voorraad koelhuisboter, voor den winter opgeslagen, is thans gestegen tot 3.000.000 K.G. Aan versche boter wordt thans per week nog 300.000 K.G. meer geproduceerd, dan hier te lande wordt verbruikt, zoodat voorshands nog een klein percentage van de productie voor uitvoer bestemd kan blijven.

Invoer uit Duitschland. In het vervolg zal bij den invoer uit Duitschland in Nederland van goederen, afkomstig uit of vervaardigd uit grondstoffen, afkomstig uit landen, vroeger in oorlog met Duitschland, niet meer gevorderd worden een verklaring van den Consul-Generaal, hoofd van de Afdeling Handel van het Gezantschap te Berlijn, blijkens welke de in te voeren goederen niet zijn oorlogsbuit en niet zijn gerequireerd op bezet gebied.

Uitvoer papier. De Minister van Landbouw heeft met ingang van 15 November tot nadere aankondiging dispensatie verleend van het verbod tot uitvoer van papier in alle soorten. Onder deze dispensatie vallen echter niet oud papier en papierafval, asphaltpapier en viltpapier, voor welke soorten papier afzonderlijke uitvoerverboden van kracht zijn en voorloopig nog blijven.

Uitvoer verboden. De Min. van Landbouw heeft met ingang van 18 Nov. tot nadere aankondiging dispensatie verleend van de verboden tot uitvoer van vlechtband (gespleten rotting voor stoelzittingen) en van pitband, vallende onder het uitvoerverbod voor rotting; van riet en biezen en hun vezels in elken vorm; van electricische gloeilampen, vallende onder het verbod tot uitvoer van alle metalen in elken vorm en van glas- en glaswerk; van electricische zaklantaarns, onderdeelen en grondstoffen tot het vervaardigen daarvan en van Malakkastokken, vallende onder het uitvoerverbod voor rotting.

Uitvoer lucifers. De Minister van Landbouw heeft met ingang van 15 November tot nadere aankondiging dispensatie verleend van het verbod tot uitvoer van lucifers.

Uitvoer peulvruchten. Tot 1 December a.s. wordt gelegenheid gegeven tot uitvoer van die peulvruchten, welke reeds door de Regeering met recht van uitvoer zijn verkocht.

Uitvoer gevogelte. Voorloopig kunnen vergunningen worden verleend tot uitvoer van pijlstaarten, slobben, smienten, talingen en plevieren.

Uitvoer postduiven. De N.U.M. kan vergunningen endosseeren voor den uitvoer van levende postduiven.

Militaire schoenen. Aan de burgemeesters is medegeedeeld, dat nog een beperkt aantal militaire schoenen beschikbaar is waarvoor de gemeenten bestellingen kunnen inzenden.

Postpakketten. Ingediend is een ontwerp van wet tot wijziging van het postpakkettarief.

Limburgsche kalkindustrie. De commissie inzake de Z.-Limburgsche kalkindustrie is op 15 November door den Minister van Landbouw geïnstalleerd.

Kunstmeststoffen. Een aanvang zal worden gemaakt met de levering van superfosfaat voor voorjaarsbemesting 1920 en wel tot 70 pCt. van de bestelde hoeveelheden; de prijs is f 9,— per 100 K.G.

Regeeringsbloem, -meel en rogge-meel. Met ingang van 20 October zal onder regeeringsbloem worden verstaan een mengsel van 15 K.G. Amerikaansche bloem en 85 K.G. bloem, verkregen door uitmaling op 76 pCt. van 15 K.G. inlandsche rogge/tarwe en 85 K.G. buitenlandsche tarwe. Regeeringsmeel wordt dan een mengsel van 30 pCt inlandsche rogge/tarwe en 70 pCt. buitenlandsche tarwe.

Opnieuw zijn de prijzen vastgesteld voor bloem, meel en roggemeel.

Uitvoer van gedistilleerd. Bij Kon. besluit van 18 October is tijdelijk weder opgeheven het verbod tot uitvoer van alle verdere gedistilleerd.

Uitvoer stroo. Uitvoer van stroo, uitgezonderd een beperkte hoeveelheid tarwestroo, kan voorshands niet worden toegestaan.

Katoenzaadkoeken. Aan importeurs van lijnkoeken, lijnmeel en lijnzaad kunnen consenten worden verleend voor den uitvoer van katoenzaad-

koeken, aardnotenkoeken, raapkoeken, sesamkoeken en sojakoeken.

Chili-salpeter. De aanvoer van kunstmeststoffen hier te lande is thans, ook voor zoover betreft Chili-salpeter, verzekerd. Het is namelijk mogelijk gebleken, voldoende Nederlandsche scheepsruimte beschikbaar te stellen om tusschen nu en ult. April hier te lande aan te voeren ongeveer 80.000 ton salpeter, welke hoeveelheid, gevoegd bij hetgeen hier nog aanwezig is, geacht kan worden de behoefte ongeveer te dekken.

Uitvoer zijde. Bij Kon. besluit is tijdelijk opgeheven het verbod tot uitvoer van zijde en kunstzijde.

Boter. De maximumprijzen voor boter zijn, onder intrekking van een vorige beschikking, opnieuw vastgesteld, waarbij de prijzen in groot- en tusschenhandel een geringe verhooging hebben ondergaan; de kleinhandelsprijs is niet veranderd.

MAANDCIJFERS.

GIRO-OMZET BIJ DE NEDERLANDSCHE BANK

	October 1919		October 1918	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Voor rekeninghouders waarvan door de H.-bank plaatselijk...	29.023	f 1.378.693.529	22.518	f 760.784.911
Ter voldoening van Rijksbelast.	1.267	„ 7.390.655	801	„ 11.111.166

RESUME UIT HET MONTHLY BULLETIN OF STATISTICS (SUPREME ECONOMIC COUNCIL)

		Maandel. gemidd.		1919							
		1913	1918	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.
Productie van steenkool (1000 tons)	Engeland	24,336	19,282	19,789 ²	18,959 ²	17,543 ²	24,612 ¹	17,754 ³	19,905 ¹	15,017 ²	18,272 ²
	Ver. Staten	43,087	51,809	33,712	40,852	31,985	45,091	38,583	52,507	—	—
	Frankrijk	3,404	2,078	2,036	1,890	1,743 ³	1,733 ³	—	—	—	—
	Duitschland	15,961	13,366 ⁴	8,389 ⁴	9,299 ⁴	5,091 ⁴	8,772 ⁴	8,312 ⁴	—	—	—
Productie van ruw ijzer (1000 tons)	Engeland	869	767	635	695	663	673	654	671	—	—
	Ver. Staten	2,622	3,306	2,987	3,139	2,518	2,142	2,149	—	—	—
	Frankrijk	434	110	—	—	—	—	—	—	—	—
	Duitschland	1,608	979 ⁴	477 ⁴	555 ⁴	442 ⁴	533 ⁴	535 ⁴	583 ⁴	—	—
Schepen op stapel eind der maand (1000 tons)	Engeland	1,957	1,980	Kwartaals-opgave	2,255	Kwartaals-opgave	2,524	Kwartaals-opgave	2,817	Kwartaals-opgave	2,817
	Ver. Staten	148	3,646		4,186		3,874		3,471		
	Frankrijk	229	52		110		110		175		
	Duitschland	545	—		—		—		286		
Imports (netto) 1000 £	Engeland	54,930	107,100	101,954	96,823	98,864	124,162	110,982	141,383	133,521	132,876
	Ver. Staten	30,501	50,869	46,702	53,507	49,631	66,248	56,770	69,552	—	—
	Frankrijk	28,071	66,383	74,043	93,162	88,342	73,558	90,946	—	—	—
	Duitschland	44,129	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Exports (binnenlandsche producten) 1000 £	Engeland	43,770	41,785	46,915	53,108	58,482	64,345	64,562	65,315	74,773	66,500
	Ver. Staten	42,505	105,000	119,603	123,412	141,682	124,051	187,017	116,534	—	—
	Frankrijk	22,934	13,811	11,609	16,364	14,103	17,101	19,133	—	—	—
	Duitschland	41,374	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Scheepsbew.: Binnenkom. schepen (1000 tons)	Engeland (geladen)	4,089	1,934	1,819	1,940	2,207	2,380	2,415	2,811	2,777	2,832
	Ver. Staten (gel. en ballast) ..	4,440	3,666	2,458	2,783	3,563	4,067	4,464	—	—	—
	Frankrijk (geladen)	2,876	1,654	1,605	1,644	1,678	1,889	1,793	—	—	—
Index-cijfers: Groothand.-prijzen	Engeland (Economist)	100	224.9	215.3	212.0	214.4	222.4	229.8	239.6	241.5	244.7
	Ver. Staten (Bradstreet's)	100	203.2	191.5	187.1	187.7	187.2	196.5	205.2	217.2	211.5
	Frankrijk	100	339.2	340.4	336.6	332.2	325.1	—	—	—	—
Wisselkoersen: (wekel. gemiddelde)	New York op Londen	100	97.95	98.03	97.03	95.54	95.90	94.98	91.04	87.59	85.94
	New York op Parijs	100	92.56	95.46	92.08	86.49	82.36	80.42	74.81	65.35	61.21
	Parijs op Londen	100	105.53	102.56	105.14	110.66	116.07	117.89	122.56	134.37	140.24

¹⁾ Vijf weken. ²⁾ Vier weken. ³⁾ Inclusief de productie van Lotharingen.

⁴⁾ Exclusief de productie van Elzas-Lotharingen en Luxemburg sedert October 1918.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

	15 November 1919	20 Juli 1914
Ned. (Disc. Wissels.	4 1/2 sedert 1 Juli '15	3 1/2 sedert 23 Mrt. '14
Bank Bel. Binn. Eff.	4 1/2 " 1 " '15	4 " 23 " '14
Vrsch. in R.C.	5 1/2 " 19 Aug. '14	5 " 23 " '14
Bank van Engeland	6 " 6 Nov. '19	3 " 29 Jan. '14
Duitsche Rijksbank	5 " 23 Dec. '14	4 " 5 Febr. '14
Bank van Frankrijk	5 " 21 Aug. '14	3 1/2 " 29 Jan. '14
Oostenr. Hong. Bk.	5 " 12 Apr. '15	4 " 12 Mrt. '14
Nat. Bank v. Denem.	6 " 7 Oct. '19	5 " 6 Febr. '14
Zweedsche Rijksbk.	6 " 13 Juni '19	4 1/2 " 6 " '14
Bank v. Noorwegen	5 1/2 " 11 Mei '19	4 1/2 " 11 " '14
Zwitsersche Nat. Bk.	5 " 21 Aug. '19	3 1/2 " 19 " '14
Belgische Nat. Bk.	3 1/2 " 1 Oct. '19	4 " 30 Jan. '14
Bank van Spanje ..	5 " 12 Nov. '19	4 1/2 " 24 Sept. '03
Bank van Italië ..	5 " 10 Jan. '18	5 " 9 Mei '14
Feder. Res. Bk. N.Y.	3 1/2-4 1/2	—
Javasche Bank	3 1/2 " 1 Aug. '09	3 1/2 " 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
15 Nov. '19	4 1/8	4	6	4-5/8	—	8-9 1)
10-15 N. '19	4-1/8	4-1/8	5 3/4-6	4-5/8	—	6-25
3-8 N. '19	4-1/8	4 5	4 5/8-5 3/8	4-5/8	—	6-20
27 O.-1 N. '19	4-1/8	4 1/4-5 1/8	4 1/2-5 1/8	4-3/8	—	5-18
11-16 N. '18	3 3/4-4 3/8	4 1/2-6	3 1/2-3 3/4	4-5/8	—	5 1/2-6
12-17 N. '17	3	3-1/4	—	4-5/8	—	3 3/4-4
20-24 Juli '14	3 1/8-3 1/2	2 1/4-3/4	2 1/4-3/4	2 1/8-1/2	2 3/4	1 3/4-2 1/2

1) Noteering van 14 November. 2) Het particulier disconto der gemeentewissels was in de afgelopen week 5/8-3/4 pCt. hooger.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Londen heeft zich deze week bijzonder goed gehouden. Vrijdag had er zelfs een kleine verheffing plaats tot 11.03, overigens was de koers bijna de geheele week ongeveer 10.98, Parijs was weder zeer flauw en de verwachting is, dat eerder nog eene verdere daling zal plaats hebben, 29.10—27.75—27.35. Markten waren eveneens weder sterk aangeboden en regelmatig teruglopend. Heden werd zelfs onder 6.— afgedaan. In Weenen worden de omzettingen eerder iets grooter. De koers brokkelt echter nog gestadig af. Ook in Budapest hebben weder meer omzettingen plaats tot iets hooger koers dan voor Weenen. Praag is eveneens gestadig flauwer, ca. 4.80.

Dollars en neutrale wissels eerder vaster met uitzondering van Skandinavie.

Dollars zijn opgelopen tot 2.66 met enkele zaken tot 2.66 1/2 a. 3/4. Zwitserland verbeterde tot 48.20. Ook Spanje zeer gezocht ca. 52.75. Buenos Aires vast op 1.13 a 1.14. Alleen Indië weder lager, slot ca. 101 3/4.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen	Parijs	Berlijn	Weenen	Brussel	New York
10 Nov. 1919..	10.97 1/2	29.10	7.47 1/2	2.55	31.20	2.64 1/8
11 " 1919..	10.99	28.87 1/2	7.42 1/2	2.42 1/2	30.95	2.64 3/4
12 " 1919..	10.97 1/2	27.80	7.12 1/2	2.30	30.52 1/2	2.65 1/4
13 " 1919..	11.01	27.90	6.95	2.32 1/2	30.45	2.66 3/4
14 " 1919..	10.99	28.37 1/2	6.75	2.30	30.55	2.66 3/4
15 " 1919..	10.98	27.70	6.50	2.25	—	—
Laagste d. w. 1)	10.96 1/2	27.65	6.40	2.22 1/2	30.30	2.63 5/8
Hoogste " " 1)	11.03	29.30	7.55	2.60	31.30	2.66 3/4
8 Nov. 1919..	10.99	29.70	7.37 1/2	2.65	31.55	2.64 1/2
1 " 1919..	11.01 1/2	29.80	8.42 1/2	2.55	31.52 1/2	2.64 1/2
Muntpariteit..	12.10 3/4	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam. 1) Particuliere opgave. 2) Noteering van 8 November. 3) idem van 1 November.

Data	Stock-holm *)	Kopen-hagen *)	Chris-tiana *)	Zwitser-land *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
10 Nov. 1919	61.65	56.10	59.90	47.60	52.—	102 1/4-1/2
11 " 1919	61.75	56.35	59.95	47.70	52.—	102 1/4-1/2
12 " 1919	62.25	56.35	60.—	48.—	52.25	102 1/4-1/2
13 " 1919	61.50	56.20	59.90	48.10	52.40	102 1/4-1/2
14 " 1919	61.90	56.05	59.90	48.—	52.25	101 3/4
15 " 1919	61.80	55.95	59.85	48.30	52.45	101 3/4
L'ste d. w. 1)	61.50	55.85	59.75	47.50	51.25	101 3/4
H'ste " " 1)	62.20	56.40	60.05	48.30	52.75	102 1/2
8 Nov. 1919	62.20	56.35	59.90	47.55	52.—	102 1/4-1/2
1 " 1919	63.—	56.20	59.95	47.25	51.—	103 1/4-1/2
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Londen (in \$ per £)	Zicht Parijs (in frs. p. \$)	Zicht Berlijn (in cents p. 4 Rm.)	Zicht Amsterd. (in cents per gld.)
15 Nov. 1919	4.10.75	9.53	nom.	37 5/8
Laagste d. week..	4.10.75	9.10	nom.	37 5/8
Hoogste " " ..	4.14.50	9.53	nom.	37 3/4
8 Nov. 1919	4.14.75	9.03	nom.	37 3/4
1 " 1919	4.16.60	8.82	nom.	37 7/8
Muntpariteit ...	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 3/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	1 Nov. 1919	8 Nov. 1919	Tudeberk 10-15 Nov. 1919		15 Nov. 1919
				Laagste	Hoogste	
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 3/8	97 3/8	97 3/8	97 3/8	97 3/8
*B. Aires 1)	d.p.gd.pes.	55 5/8	56 1/8	56	57 1/2	56 1/8
Calcutta	sh/d.p.rup.	2/0 1/16	2/0 1/16	2/0 1/16	2/1.	2/0 5/16
Hongkong ..	id. p. \$	4/5 1/4	4/6	4/7	4/8	4/8
Lissabon	d.p.escudo	26 1/4	26 1/4	24	25 3/4	25 1/2
Madrid	Peset. p. £	21.58	21.15	20.53	21.07	20.57
*Montevideo 1	d.p.peso	59 1/4	59 7/8	60	61 3/4	61 1/4
Montreal ...	\$ per £	4.31 7/8	4.32 1/8	4.27 1/2	4.31 1/4	4.28
*R.d.Janeiro.	d.p.milr.	14 15/16	15 13/32	15 13/32	16 3/16	16 3/16
Rome	Lires p. £	45.04	46.78	47.10	49.25	49.03
Shanghai ..	sh/d.p.tael	6/6	6/7	6/10	7/0	7/0
Singapore ..	id. p. \$	2/4 3/32	2/4 3/32	2/4 3/32	2/4 3/8	2/4 3/8
*Valparaiso..	d.p.pap.p.	11 1/2	11 5/16	10 33/32	11 5/16	11
*Yokohama ..	sh/d.p.yen	2/5 1/8	2/5 1/8	2/4 3/4	2/5 1/2	2/5 1/8

* Koersen van den dag voorafgaande aan de data in het hoofd vermeld. 1) Telegrafisch transfer.

GOUD EN ZILVER.

Sedert 29 Juli 1916 worden de dagelijksche ontvangsten en ontrekkingen van goud door de Bank van Engeland tijdelijk niet bekend gemaakt.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen		te New York	
15 Nov. 1919.....	67 3/4	124	
8 " 1919.....	67	123 3/8	
1 " 1919.....	65 1/2	121 3/8	
25 Oct. 1919.....	64 1/2	119 1/2	
16 Nov. 1918.....	48 3/4	101 7/8	
17 Nov. 1917.....	43 3/8	85 1/2	
20 Juli 1914.....	24 15/16	54 1/8	

N. U. M.

Weekstaat der Nederlandsche Uitvoermaatschappij. Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Bankiers	Buitent. Schat-kistbilj.	Debet Diverse reken. 1)	5 pCt. Schuld-brieven	Credit Diverse reken. 1)
13 Nov. 1919..	3.045	58.650	1.504	17.164	46.524
6 " 1919..	2.673	58.650	1.490	17.164	46.021
31 Oct. 1919..	5.549	58.650	2.174	17.164	45.557
23 " 1919..	6.148	58.650	2.127	17.164	44.857
14 Nov. 1918..	2.545	53.200	70.400	14.672	97.954

1) Beide rekeningen omvatten, behalve garantiewissels in portefeuille tot het bedrag der buitent. schatkistbiljetten, in hoofdzaak garantiewissels in depôt bij de Ned. Bank.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 15 Nov. 1919.

Activa.

Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 96.755.968,56 B.-bk. " 579.609,25 Ag.sch. " 42.144.285,35	f 139.479.863,16
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 48.511.915,—	
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.		48.511.915,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-ort. op onderp.	H.-bk. f 163.491.687,61 B.-bk. " 13.030.069,33 Ag.sch. " 90.330.067,41	f 266.851.824,35
Op Effecten	f 261.810.224,35	
Op Goederen en Spec.	5.041.600,—	266.851.824,35
Voorschotten a. h. Rijk		14.251.195,29
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud f 56.410.940,— Muntmat., Goud " 575.749.475,01 1/2 f 632.160.415,01 1/2 Munt, Zilver, enz. " 5.350.019,28 1/2 Muntmat., Zilver " —	637.510.434,30
Effecten	Bel. v. h. Res.fonds. f 4.521.257,25 id. van 1/8 v. h. kapit. " 3.938.409,62 1/2	8.459.666,87 1/2
Geb. en Meub. der Bank		3.312.000,—
Diverse rekeningen		51.330.141,72 1/2
		f 1.169.707.040,70

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	" 5.000.000,—
Bankbiljetten in omloop	" 1.048.994.040,—
Bankassigtiën in omloop	" 2.227.920,95 1/2
Rekening-Courant saldo's:	
Van het Rijk	f —
Van anderen	" 82.260.701,48
Diverse rekeningen	" 11.224.378,26 1/2
	f 1.169.707.040,70
Beschikbaar metaalsaldo	f 410.061.740,39 1/2
Op de basis van 1/8 metaaldekking	" 183.365.207,90 1/2
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	" 2.050.308.700,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Buitenlandsche wissels	208.296,—	13.895.349,57
Beleeningen	2.916.615,52	
Goud		6.914,55
Zilver	364.208,41 1/2	
Bankbiljetten		9.004.500,—
Part. Rek.-Crt. saldo's	606.576,09	

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opelschbare schulden
15 Nov. 1919	632.160	5.350	1.048.994	84.489
8 " 1919	632.167	4.986	1.057.999	83.778
1 " 1919	632.167	4.955	1.068.074	76.052
25 Oct. 1919	632.167	4.907	1.010.411	-92.941
18 " 1919	632.170	4.758	1.013.204	78.893
11 " 1919	632.173	4.662	1.015.774	66.600
4 " 1919	632.186	4.807	1.021.460	58.451
27 Sept. 1919	631.763	5.008	1.000.138	66.693
20 " 1919	631.690	4.905	989.558	78.479
13 " 1919	631.577	5.830	995.715	82.014
6 " 1919	631.587	5.801	1.003.950	66.211
30 Aug. 1919	635.593	5.823	1.002.879	72.730
23 " 1919	638.640	5.868	987.544	66.650
16 Nov. 1918	700.399	8.157	1.109.995	87.919
17 Nov. 1917	693.969	7.159	856.958	64.919
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaalsaldo	Dekking-percentage
	Totaal	Hiervan Schatkistpromessen rechtstreeks			
15 Nov. 1919	139.480	77.000	266.852	410.062	56
8 " 1919	153.375	88.000	263.935	408.046	56
1 " 1919	149.956	86.000	277.271	407.544	56
25 Oct. 1919	141.166	85.000	238.945	415.636	58
18 " 1919	142.813	89.000	227.312	417.741	58
11 " 1919	127.119	76.000	229.635	419.592	59
4 " 1919	123.773	69.000	231.681	420.245	59
27 Sept. 1919	123.673	61.000	216.579	422.639	60
20 " 1919	130.927	65.000	211.468	422.222	60
13 " 1919	136.139	65.000	213.829	421.095	59
6 " 1919	122.819	50.000	220.151	422.589	60
30 Aug. 1919	111.649	47.000	236.647	425.494	60
23 " 1919	86.755	28.000	240.259	432.844	61
16 Nov. 1918	208.639	135.800	180.376	468.446	59
17 Nov. 1917	74.584	63.000	93.190	515.909	76
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 ¹⁾	54

¹⁾ Op de basis van 1/8 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	8 November 1919	15 November 1919
Aan schatkistpromessen..	f 417.680.000,—	f 414.380.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	" 88.000.000,—	" 77.000.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	" 98.370.000,—	" 98.370.000,—
Aan zilverbons	" 39.559.214,50	" 39.116.825,50

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalsijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opelschb. schulden
8 Nov. 1919	***	***	408.000	
1 " 1919	***	***	417.000	
25 Oct. 1919	***	***	409.000	
4 Oct. 1919	161.046	2.872	289.025	108.415
27 Sept. 1919	157.373	2.898	287.544	97.759
20 " 1919	156.063	2.794	289.025	90.788
13 " 1919	156.163	2.750	287.688	94.228
9 Nov. 1918	100.751	14.919	192.384	86.708
10 Nov. 1917	84.327	17.006	176.288	50.838
25 Juli 1914	22.067	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Beschikbaar metaalsaldo	Dekking-percentage
8 Nov. 1919		210.000		***	90.750	***
1 " 1919		224.000		***	86.500	***
25 Oct. 1919		222.500		***	88.250	***
4 Oct. 1919	11.872	14.224	185.001	31.960	84.609	41
27 Sept. 1919	11.931	19.966	183.776	18.116	83.441	42
20 " 1919	12.239	19.909	180.332	17.296	83.104	40
13 " 1919	12.262	19.012	184.779	15.411	82.738	42
9 Nov. 1918	8.421	17.541	80.634	20.714	60.137	41
10 Nov. 1917	6.964	33.123	68.568	22.609	55.908	45
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 ²⁾	44

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Op de basis van 1/8 metaaldekking.

SURINAAMSCH BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulante	Andere opelschb. schulden	Disconto's	Dio. rekeningen ¹⁾
18 Oct. 1919	954	1.618	1.172	1.559	493
11 " 1919	951	1.685	1.066	1.566	486
4 " 1919	961	1.615	1.084	1.552	461
27 Sept. 1919	958	1.504	1.130	1.495	301
19 Oct. 1918	899	1.554 ²⁾	1.235	1.265	191
20 Oct. 1917	569	1.214	906	999	1000
25 Juli 1914	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Hiervan zilverbons 262 dz. gld.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
12 Nov. 1919	87.986	85.903	339.698	28.500	321.215
5 „ 1919	88.030	86.030	339.750	28.500	321.333
29 Oct. 1919	88.064	84.455	336.578	28.500	319.379
22 „ 1919	88.040	83.413	336.865	28.500	319.438
13 Nov. 1918	74.585	64.937	290.924	28.500	269.661
14 Nov. 1917	55.605	42.359	191.353	28.500	164.621
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekking-percentage ¹⁾
12 Nov. '19	42.515	79.617	22.161	102.760	20.534	16,43
5 „ '19	46.226	80.496	19.831	109.863	20.450	15,80
29 Oct. '19	53.904	80.715	22.753	116.182	22.058	15,88
22 „ '19	78.634	83.143	22.410	144.707	23.078	13,80
13 Nov. '18	58.596	97.607	30.009	138.704	28.098	16,65
14 Nov. '17	58.721	90.103	42.225	120.511	31.697	19,48
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 ¹⁾ / ₁₀

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehenskassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekking-percentage ¹⁾
7 Nov. 1919	1.113.091	1.092.835	9.458.627	30.975.284	34
31 Oct. 1919	1.113.402	1.093.454	9.402.215	31.028.628	34
23 „ 1919	1.114.157	1.094.481	9.158.626	30.323.285	34
15 „ 1919	1.114.562	1.095.112	9.083.295	29.986.916	34
7 Nov. 1918	2.578.655	2.550.263	3.187.226	16.959.253	34
7 Nov. 1917	2.522.658	2.404.779	1.014.630	10.403.726	34
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
7 Nov. 1919	32.264.906	9.707.802	21.271.100	9.430.500
31 Oct. 1919	34.015.579	12.033.305	21.271.100	9.374.400
23 „ 1919	30.289.185	8.586.524	20.776.200	9.130.700
15 „ 1919	32.513.670	11.063.712	20.792.500	9.056.100
7 Nov. 1918	19.443.590	9.325.904	12.911.700	3.277.400
7 Nov. 1917	11.514.946	5.529.423	6.739.800	1.002.100
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden Kronen.

Data	Metaal en buitenl. goud-wissels	Disc. en beleeningen	Bijzondere schuld van Oostenrijk en Hongarije	Bankbiljetten	Rek. Crt. saldi
31 Oct. '19	325.475	14.271.649	32.954.000	49.403.131	7.641.871
28 „ '19	325.858	14.270.744	32.524.000	48.320.699	8.920.461
21 „ '19	325.698	13.764.365	32.954.000	47.393.195	8.218.308
14 „ '19	324.836	13.437.618	32.954.000	46.334.134	8.260.800
23 Juli '14	1.589.267	954.356	—	2.159.759	291.270

¹⁾ waarvan 259.958 goud, 8.464 buitenlandse goudwissels en 57.053 munt- en muntmateriaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
13 Nov. '19	5.571.271	1.978.278	285.627	***	25.650.000
6 „ '19	5.575.841	1.978.278	286.587	847.609	25.650.000
30 Oct. '19	5.575.485	1.978.278	287.618	838.841	25.450.000
23 „ '19	5.575.148	1.978.278	288.833	797.190	25.400.000
14 Nov. '18	5.447.889	2.037.108	318.847	1.434.652	18.800.000
15 Nov. '17	5.330.294	2.037.108	249.951	707.921	12.550.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Crt. Particulieren	Rek. Crt. Staat
	1.202.297	655.540	1.330.325	37.394.982	3.146.071	44.724
1.395.354	660.155	1.301.946	37.419.174	3.057.415	91.584	
1.145.650	667.907	1.295.162	36.973.791	3.106.906	63.398	
1.013.645	671.919	1.305.089	36.768.745	3.030.223	79.344	
801.702	1.050.126	852.548	30.570.710	2.918.106	296.832	
735.311	1.150.724	1.128.105	22.345.845	2.710.951	33.029	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleening van buitenl. oorder.	Beleening van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleening	Circulatie	Rek. Crt. partic.
13 Nov. '19	344.217	84.955	480.000	402.099	4.697.933	2.213.150
6 „ '19	344.020	84.955	480.000	381.380	4.695.051	2.420.674
29 Oct. '19	343.308	87.355	480.000	378.246	4.680.065	2.097.654
23 „ '19	343.776	89.768	480.000	364.738	4.669.044	2.100.577

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
17 Oct. '19	2.128.443	1.308.379	106.917	70.742	2.752.569
10 „ '19	2.131.328	1.280.816	108.123	70.772	2.741.684
3 „ '19	2.135.282	1.267.650	108.892	70.229	2.708.186
26 Sept. '19	2.117.854	1.296.810	79.370	69.651	2.655.354
18 Oct. '18	2.035.313	1.230.911	5.829	52.372	2.502.488
19 Oct. '17	1.471.539	630.045	52.500	48.973	815.210

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan Kapitaal	Algem. Dekking-percentage ¹⁾	Percent. Gouddekking circulatie
17 Oct. '19	2.464.665	2.958.326	85.540	46,1	48,3
10 „ '19	2.400.707	2.643.863	85.391	47,0	49,1
3 „ '19	2.342.604	2.634.576	85.350	47,7	49,7
26 Sept. '19	2.224.773	2.541.724	85.296	48,4	51,0
18 Oct. '18	2.058.692	2.384.219	79.057	50,6	51,1
19 Oct. '17	458.226	1.559.232	61.847	74,5	77,3

¹⁾ Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposito's
10 Oct. '19	776	13.297.056	1.369.653	13.699.176	2.027.503
3 „ '19	775	13.192.688	1.363.400	13.625.827	2.002.305
26 Sept. '19	776	13.059.195	1.332.919	13.525.705	1.994.216
19 „ '19	774	15.297.765	1.247.950	13.700.027	1.969.457
11 Oct. '18	749	13.520.174	1.224.771	11.680.004	1.465.474

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 17 November 1919.

De afgelopen dagen hebben op de internationale beurzen, althans van zooverre het de effectenmarkten in de landen der Entente en te onzent betreft, een vrij grooten schok gebracht, doordat de markt te Wallstreet plotseling teekenen begon te vertoonen, die herinnerden aan de meest paniekachtige perioden in de tijden van vóór den oorlog. De notering voor geld „on-call” steeg tot 30 pCt. en dit veroorzaakte een groote mate van liquidaties van de zijde van hen, die te zware speculatieve posities hadden aangegaan. De oorzaak van de geldschaarschte moet worden gevonden in het feit, dat de speculatie in de laatste tijden buitengewone verhoudingen had aangenomen, waardoor groote kapitalen, die beschikbaar gehouden moesten worden voor economische eischen in verband met de herfst-periode, in beursengagementen waren vastgelegd. Reeds spoedig echter is een verlaging van den rentevoet voor geld ingetreden, niet zoozeer, omdat de speculatie dadelijk den wenk heeft begrepen en heeft ingehouden, dan wel, omdat zeer velen, buiten hun effectenposities, de beschikking hebben over groote posten oorlogsschuldbekentenissen, welke in onderpand gegeven kunnen worden met een minimum van surplus en waarop het verstrekken van voorschot natuurlijk niet kan worden geweigerd, zoolang de beleener de verlangde rente geneigd is te betalen. Het schijnt dan ook, dat de leidende kringen dit spoedig hebben ingezien, want reeds op den dag, volgende op dien van de zeer hooge geldnotering, werd een vergadering van directeuren der voornaamste bankinstellingen gehouden, waarop de te volgen gedragslijn ten opzichte van de effectenmarkt is vastgesteld. De hier genomen besluiten zijn niet gepubliceerd, doch in verband met de meerdere rust, die onmiddellijk op de markt is ingetreden, kan worden aangenomen, dat men de inperking der speculatie niet zal trachten te bereiken langs den weg, die aanvankelijk was ingeslagen, nl. dien van bemoeilijking der geldegeving.

Welk een omvang de affaires ter beurze van New York hebben aangenomen, bewijzen overigens wel de cijfers der omzetten. De gemiddelde omzet per week sedert het voorjaar bedraagt niet minder dan 7.500.000 aandelen, terwijl de omzet over het jaar 1918 niet meer dan 2.771.000 aandelen per week beliep. De werkzaamheden te New York hebben dan ook zulk een omvang bereikt, dat ook hier ernstig wordt gedacht aan sluiting der beurs gedurende enkele Zaterdagden, om althans eenigermate met het achterstallige werk te kunnen bijkomen. Dat deze levendigheid grootendeels op zuivere speculatie en niet op beleggingsorders is terug te voeren, bewijst wel de omstandigheid, dat de handel in z.g. „odd-lots” zoo ontzaglijk uitgebreid is geworden. Als regel werd vroeger ter New Yorksche beurze in posten van 100 shares of een meervoud hiervan gehandeld; de afdoeningen van onderdeelen hiervan waren uitzondering. Thans bedraagt naar schatting de omzet in de z.g. „odd-lots” 30 tot 40 percent van het totaal, terwijl de advertentie-kolommen der dagbladen een zeer groot aantal firma's aanwijzen, die van den handel in onderdeelen van posten van 100 shares haar specialiteit maken. Deze affaire wakkert de speculatie natuurlijk geweldig aan en het is hiertegen, dat in de eerste plaats stelling wordt genomen.

Dit is te gemakkelijker, wijl de groote banken zelve minder dan vroeger belang hebben bij een goeden gang van zaken op de effectenmarkt, wijl zij door de bijna voortdurend hooge geldnoteringen voor haar beschikbare kapitalen een zeer loonend emplooi kunnen vinden.

Door de hierboven gereleveerde gebeurtenissen werden in de eerste plaats industriële fondsen sterk aangetast, terwijl spoorwegwaarden beter op peil bleven en zich daarenboven bij de spoedig ingetreden verbetering van het koerspeil ook sterker konden verheffen. Omtrent de oorzaak hiervan werd reeds in het vorig overzicht te dezer plaatse een en ander medegedeeld. De spoorweg-systemen kunnen nl. voorloopig vrijwel verzekerd zijn van een loonende exploitatie, zij het dan met hulp van staatswege.

Te Londen is de markt natuurlijk ook sterk geaffecteerd, in aansluiting aan de houding van Wallstreet, waarmee de Engelsche hoofdstad zeer nauwe relaties onderhoudt. Toch zijn het in de eerste plaats andere factoren geweest, die hier eenige spanning hebben veroorzaakt. In de eerste plaats moet hiertoe worden gerekend de verhooging van den disconto-voet der Bank of England, welke haar disconto-rente van 5 op 6 pCt. heeft gebracht. Toch heeft dit ingrijpen de beurs niet kunnen verrassen; reeds lang was het te voorzien, dat ten slotte een maatregel moest worden genomen, om de schaarschte en stroefheid van de geldmarkt eenigszins te verminderen. Het meest sprekend

was in dit verband wel de voor eenigen tijd doorgevoerde renteverhoging voor schatkistwissels tot 4½ pCt. voor de driemaandswissels en tot 5 pCt. voor de zesmaandsche. In samenhang hiermede was ook een verhoging van de deposito-rente ingetreden. Hierbij kwam de mededeeling van de Bank of England, dat zij in den vervolge voor buitenlandsche deposito's geen 4½ pCt. meer zou vergoeden, waarmee men in de eerste plaats de bedoeling had de Amerikaanse saldi te doen aanwenden voor den aankoop van schatkistwissels.

Bovendien is ook in Engeland een stroom van emissies gekomen, welke zeer groote eischen stelt aan de capaciteit der geldmarkt en aan welke men eenigszins perk wil stellen door een verhoging van het algemeene rentepeil. Of de disconto-verhoging der Engelsche Bank ook denzelfden invloed zal hebben op de politiek der circulatiebanken van andere landen valt thans niet, zooals vóór den oorlog wel het geval was, te zeggen. De samenhang der geldinstituten is thans niet meer zoo fijngevoelig; bewijs hiervoor is wel de omstandigheid, dat voor eenigen tijd de Belgische Nationale Bank besloot tot verlaging van haren disconto-voet tot 4 pCt., terwijl de Deensche Bank op hetzelfde moment haar rente verhoogde tot 6 pCt.

Overigens wordt de markt te Londen beïnvloed door de stijging van den zilverprijs, waarin thans weliswaar eenige stagnatie is gekomen, doch die toch nog steeds op een zoodanige hoogte staat, dat ieder oogenblik zich ontwikkelingen kunnen voordoen.

Ter beurze wordt thans veel handel gedreven in Deutsche Rijksmarken, welke, naar men zegt, voor Amerikaanse rekening uit de markt worden genomen. Dit gerucht is echter ten eenenmale ongecontroleerd.

De effectenmarkt was, zooals reeds gezegd, gedurende de achter ons liggende berichtsperiode eenigszins ongeanimeerd gestemd, om echter in wat betere tendens de week te verlaten.

Te Parijs zijn gedurende de laatste dagen geen voorvallen van bijzondere betekenis te registreeren geweest.

Te Berlijn is de fondsenmarkt zeer geanimeerd gebleven, hoofdzakelijk als gevolg van de steeds voortschrijdende depreciatie der valuta. Tot nu toe zijn geen maatregelen van eenige betekenis genomen, om dit euvel te bestrijden. Weliswaar hoopt men eenig nut te kunnen trekken uit eventuele buitenlandsche inschrijvingen op de thans door te voeren premieleening, doch dit zal toch niet anders dan zeer gering kunnen zijn. Het totaal is beperkt tot slechts 5 milliard Mark, waarvan de helft voldaan zal kunnen worden in obligaties der oorlogssleeningen. De leening draagt geen rente, doch bij uitloting à pari wordt 5 pCt. vergoed over het nominale bedrag gedurende den looptijd.

Het meest opvallende aan de Berlijnsche beurs in de laatste dagen is wel geweest de opwaartsche beweging in Amerikaanse waarden, voor zooverre deze nog in omloop zijn, als Canadian Pacific, Baltimore & Ohio, enz. Deze beweging had geen directen grond in de daling der valuta, doch vond haar oorsprong meer in de uitlating van Prof. Schücking, dat bij overname der aandelen door een Amerikaansch consortium vergoeding zou moeten plaats vinden op de basis van de gedeprimeerde valuta. Dit zou natuurlijk beteekenen, dat de tegenwoordige Deutsche houders zeer groote Markbedragen voor hun bezit zouden ontvangen. Inmiddels is de professorale uitspraak voorloopig als een zuiver individueele opvatting te beschouwen; waaraan de beurs voorbarige consequenties heeft vastgeknoopt.

Te onzent is de markt voor inheemsche staatsfondsen uiterst lusteloos en zonder variaties gebleven. De geldmarkt heeft hierop geen invloed uitgeoefend, daar deze in de achter ons liggende week eerder ruim was te noemen; de prolongatie-rente heeft dan ook op geen enkelen dag de notering van 4½ pCt. overschreden. Doch de aandacht van het belegend publiek heeft zich meer gericht op de aangeboden nieuwe emissies en al waren er dan ook geen groote verkooporders, nieuwe opdrachten tot aankoop werden ook niet verstrekt, temeer, waar de nieuwe Staatsleening thans binnen afzienbaren tijd te verwachten is.

De buitenlandsche soorten konden zich evenmin in eenige belangstelling verheugen. Russische fondsen waren op sommige dagen geheel onverkoopbaar, met uitzondering dan van enkele soorten, die ook in het buitenland gangbaar zijn. Oostenrijksche Kronenrente moest een gedeelte van het prijsniveau verliezen, in verband met den ongunstigen toestand in de landen der voormalige Dubbel-Monarchie.

De locale afdelingen zijn als geheel uiterst ongeanimeerd gestemd geweest. Wel waren er geen bijzondere voorvallen, die hiertoe aanleiding zouden hebben kunnen geven; de impuls te dezer zake ging geheel uit van de markt te Wallstreet. Toen daar de notering voor „call-money” de

reeds gereleveerde hoogte had bereikt, openden zich te onzent voor vele verschrikte fondsenbezitters perspectieven van duur geld ook hier te lande en van verwickelingen, die hieruit zouden kunnen voortvloeien. Behalve deze omstandigheid waren er overigens de nog steeds zeer nauwe banden, waarmede onze beurs aan die van New York is gehecht, zoodat ook een directe invloed van de lagere koersen te constateeren viel. Indien dit echter de eenige oorzaak zou zijn geweest, zou het herstel voor de locale markt veel grooter en althans duurzamer zijn geweest, zoodra meer geruststellende berichten van de overzijde van den Oceaan binnenkwamen. Dit is echter niet het geval geweest. Wel was b.v. de Petroleumafdeeling en speciaal aandeelen Koninklijke Petroleum Maatschappij veel beter van toon, toen de tendens te New York gekeerd bleek te zijn, doch dit herstel was niet al te duurzaam. Men is eenigszins opgeschrikt door de mogelijkheid van donkere tijden en dit liet zich niet zoo spoedig wegdeneeren.

	11 Nov.	14 Nov.	17 Nov.	Nov.	Rijzing of daling.
5 %o Ned. W. Sch.	91 ¹¹ / ₁₆	91 ¹ / ₂	91 ³ / ₄	91 ¹ / ₂	+ 1 ¹ / ₁₆
4 ¹ / ₂ %o " " " 1916	87 ¹ / ₂	87 ¹³ / ₁₆	87 ¹ / ₂	87 ¹ / ₂	—
4 %o " " " 1916	81	81 ¹⁵ / ₁₆	81	81	—
3 ¹ / ₂ %o " " "	68 ⁷ / ₈	68	68 ¹ / ₂	68 ¹ / ₂	— 3 ¹ / ₈
3 %o " " "	60 ¹ / ₄	60 ⁹ / ₁₆	60 ³ / ₈	60 ³ / ₈	+ 1 ¹ / ₈
2 ¹ / ₂ %o Cert. N. W. S.	51 ³ / ₈	51 ¹ / ₂	50 ³ / ₄	50 ³ / ₄	— 7 ¹ / ₈
5 %o Oost-Indië 1915	93	92 ¹ / ₄	92 ¹ / ₈	92 ¹ / ₈	— 7 ¹ / ₈
4 %o Hongarije Goud	11	11 ³ / ₈	10 ³ / ₄	10 ³ / ₄	— 1 ¹ / ₄
4 %o Oostenr. Kronenrente	7 ³ / ₈	6 ³ / ₈	6 ³ / ₄	6 ³ / ₄	— 7 ¹ / ₈
5 %o Rusland 1906	24	24 ¹ / ₂	23 ¹ / ₂	23 ¹ / ₂	— 1 ¹ / ₂
4 ¹ / ₂ %o Iwngorod Dombro	19 ⁷ / ₈	19 ⁷ / ₈	16 ¹ / ₂	16 ¹ / ₂	— 3 ³ / ₈
4 %o Rusland Cons. 1880	19 ¹¹ / ₁₆	19 ¹ / ₂	19	19	— 9 ¹ / ₁₆
4 %o Rusl. bij Hope & Co.	21 ¹ / ₁₆	20 ⁹ / ₁₆	20 ¹ / ₁₆	20 ¹ / ₁₆	— 1
4 %o Servië 1895	40	40	—	—	—
4 ¹ / ₂ %o China Goud 1898	66 ⁷ / ₈	66 ⁷ / ₈	66 ⁷ / ₈	66 ⁷ / ₈	—
4 %o Japan 1899	60	60	60	60	—
4 %o Argentinië Buitenl.	62	62	62	62	—
5 %o Brazilië 1895	61 ¹ / ₂	57 ¹ / ₂	57 ¹ / ₂	57 ¹ / ₂	— 4
5 %o " " 1913	51 ³ / ₄	—	—	—	—

Behalve de petroleummarkt was voornamelijk de scheepvaartafdeeling sterk gedrukt, zonder andere dan de reeds genoemde redenen. Vrijwel alle fondsen verlaten dan ook de berichtperiode op een verlaagd peil, waarop slechts enkele soorten een uitzondering vermochten te maken. Tot deze moeten wel in de eerste plaats worden gerekend de aandeelen der Indische maatschappijen, waarvan nog steeds groote verwachtingen worden gekoesterd. Ook ontstond een zeer uitgebreide handel in aandeelen en claims der Stoomvaart-Maatschappij „Oostzee”, waarvoor een vrij groot animo zich ontwikkelde.

	11 Nov.	14 Nov.	17 Nov.	Nov.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	485 ¹ / ₄	483 ¹ / ₂	486 ¹ / ₂	486 ¹ / ₂	+ 1 ¹ / ₄
" " „gem.eig.	465	473 ¹ / ₂	468	468	+ 3
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij.	304	304	304	304	—
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	174 ³ / ₄	174	174 ¹ / ₂	174 ¹ / ₂	— 1 ¹ / ₄
Hollandsche Stoomboot-Mij.	244 ¹ / ₂	240 ¹ / ₂	245 ¹ / ₂	245 ¹ / ₂	+ 1
Java-China-Japan-Lijn	341 ¹ / ₂	338 ¹ / ₂	332	332	— 9 ¹ / ₂
Kon. Hollandsche Lloyd	202	196	199	199	— 3
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	241	241	240 ¹ / ₄	240 ¹ / ₄	— 3 ¹ / ₄
Kon. Paketvaart-Mij.	251	250	250	250	— 1
Maatschappij Zeevaart	350	350	340	340	— 10
Nederl. Scheepvaart-Unie	305 ¹ / ₂	300 ¹ / ₄	305 ¹ / ₄	305 ¹ / ₄	— 1 ¹ / ₄
Nievelt Goudriaan	598	598	590	590	— 8
Rotterdamsche Lloyd	324 ³ / ₄	318 ³ / ₄	320 ¹ / ₂	320 ¹ / ₂	— 4 ¹ / ₂
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	350	340	340	340	— 10
" " „Nederland”	366 ¹ / ₂	364	371 ³ / ₄	371 ³ / ₄	+ 5 ¹ / ₄
" " „Noordzee”	159 ⁷ / ₈	158	161 ¹ / ₂	161 ¹ / ₂	+ 1 ⁵ / ₈
" " „Oostzee”	413	331	332	332	— 81*

* ex claim.

De Cultuurmarkten waren zeer verdeeld van toon. Na de jongste emissies worden ter beurze ook verhandeld de nieuwe aandeelen der Nederlandsch-Indische Handelsbank, welke vrij goed gezocht waren. Daarentegen waren aandeelen der Nederlandsche Handel Maatschappij verwaarloosd en eerder lager verkrijgbaar. Van de Cultuuraandeelen zelve waren Suikerwaarden wel in de eerste plaats gedrukt, hoewel de berichten omtrent suikerverkoop en nog steeds gunstig blijven luiden, evenals de verwachtingen voor de naaste toekomst. In verhouding konden zich aandeelen Handelsvereniging „Amsterdam” nog het best handhaven; daarentegen hadden aandeelen en actions der Cultuur Maatschappij der Vorstenlanden vrij sterk van overwegend aanbod te lijden.

De tabakmarkt was eveneens ongeanimeerd, terwijl de omzetten van weinig betekenis waren. Op den laatsten

beursdag kon een licht herstel intreden, hetgeen echter geen invloed heeft gehad op den omvang van den handel.

Daarentegen was de rubberafdeeling doorgaans in betere houding. Ook deze markt heeft geleden onder de algemeene depressie, doch de betrokken aandeelen konden zich hier veel spoediger aan de neerdrukkende tendens onttrekken, terwijl de verbetering van veel meer blijvend aard is geweest. Speciaal enkele minder courante soorten waren sterk gezocht en verlaten de berichtperiode op aanmerkelijk verhoogd peil.

	11 Nov.	14 Nov.	17 Nov.	Nov.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	191 ³ / ₄	191 ³ / ₄	191 ³ / ₄	191 ³ / ₄	—
Ned. Handel-Mij. cert. v. a.	225 ¹ / ₄	223	221 ¹ / ₄	221 ¹ / ₄	— 4
Rotterd. Bankvereniging	148 ³ / ₄	148 ³ / ₄	148	148	— 3 ¹ / ₄
Amst. Superfosfaatfabriek	149 ⁷ / ₈	142 ³ / ₄	142 ³ / ₄	142 ³ / ₄	— 7 ¹ / ₈
Van Berkel's Patent	138 ¹⁵ / ₁₆	136 ³ / ₄	137 ³ / ₄	137 ³ / ₄	— 1 ³ / ₁₆
Insulinde Oliefabriek	238 ¹ / ₂	237 ¹ / ₂	240 ¹ / ₂	240 ¹ / ₂	+ 2
Jurgens' Ver. Fabr. pr. a.	102 ¹ / ₂	102	102	102	— 1 ¹ / ₂
Ned. Scheepsbouw-Mij.	150 ¹ / ₄	145	145	145	— 5 ¹ / ₄
Philips' Gloeilampenfabriek	780	789 ³ / ₄	785	785	+ 5
R. S. Stokvis & Zonen	544	551	555	555	+ 11
Vereenigde Blikfabrieken	134 ¹ / ₂	133	133	133	— 1 ¹ / ₂
Compania Mercantil Argent.	280	274 ³ / ₈	269 ³ / ₄	269 ³ / ₄	— 10 ¹ / ₄
Cultuur-Mij. d. Vorstenland	282 ³ / ₄	280 ³ / ₄	275 ¹ / ₄	275 ¹ / ₄	— 7 ¹ / ₂
Handelsver. Amsterdam	604	595 ³ / ₈	592 ¹ / ₂	592 ¹ / ₂	— 11 ¹ / ₂
Holl. Transatl. Handelsver.	119 ³ / ₄	117 ³ / ₄	117 ³ / ₄	117 ³ / ₄	— 2
Linde Teves & Stokvis	202	200	200	200	— 2
Van Nierop & Co's Handel-Mij	181 ¹ / ₄	177 ¹ / ₂	179	179	— 2 ¹ / ₄
Tels & Co's Handel-Mij	148	143 ¹ / ₂	144 ³ / ₄	144 ³ / ₄	— 3 ¹ / ₄
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	348	348 ¹ / ₂	350	350	+ 2
Kon. Petroleum-Mij.	830 ³ / ₈	816	822	822	— 8 ³ / ₈
Orion Petroleum-Mij.	86 ¹ / ₂	82 ³ / ₄	82 ³ / ₄	82 ³ / ₄	— 3 ³ / ₄
Steaua Romana Petr.-Mij.	175	170	173 ¹ / ₈	173 ¹ / ₈	— 1 ⁷ / ₈
Amsterdam-Rubber-Mij.	263 ³ / ₈	257 ¹ / ₂	255 ¹ / ₄	255 ¹ / ₄	— 8 ¹ / ₈
Nederl.-Rubber-Mij.	124 ¹ / ₂	120	120	120	— 4 ¹ / ₂
Oost-Java-Rubber-Mij.	347 ³ / ₄	337	335	335	— 12 ¹ / ₄
Deli-Maatschappij	498 ¹ / ₂	489	491	491	— 7 ¹ / ₂
Medan-Tabak-Maatschappij	261 ¹ / ₄	255 ¹ / ₄	258	258	— 3 ¹ / ₄
Senembah-Maatschappij	465 ¹ / ₂	451	459	459	— 6 ¹ / ₂

De Amerikaansche markt was uit den aard der zaak zeer ongunstig gedisponeerd, vooral voor de industriele aandeelen. Daarentegen waren spoorwegwaarden, in nauwe aansluiting aan de houding voor deze fondsen te Wallstreet, ook hier goed gezocht. Vooral de hooger geprijsde shares waren gevraagd, speciaal door de arbitrage, waardoor het koerspeil zich in enkele gevallen vrij aanmerkelijk kon verbeteren.

	11 Nov.	14 Nov.	17 Nov.	Nov.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry	144 ¹⁵ / ₁₆	143 ¹⁵ / ₁₆	143 ¹¹ / ₁₆	143 ¹¹ / ₁₆	— 1 ¹ / ₂
Anaconda Copper	143 ³ / ₄	142	143 ¹¹ / ₁₆	143 ¹¹ / ₁₆	— 9 ¹ / ₁₆
Un. States Steel Corp.	112 ³ / ₁₆	112 ⁹ / ₁₆	111 ⁵ / ₈	111 ⁵ / ₈	— 1 ¹ / ₁₆
Atchison Topeka	96	91	96 ¹ / ₄	96 ¹ / ₄	+ 1 ¹ / ₄
Southern Pacific	112 ¹ / ₂	111 ³ / ₄	114 ³ / ₄	114 ³ / ₄	+ 2 ¹ / ₄
Union Pacific	132 ³ / ₈	131 ¹ / ₈	133 ³ / ₄	133 ³ / ₄	+ 1 ³ / ₈
Int. Merc. Marine afgest.	61 ⁷ / ₈	58 ⁷ / ₈	57 ³ / ₄	57 ³ / ₄	— 4 ¹ / ₈
" " " " " prefs.	168 ¹ / ₂	165 ³ / ₄	165 ¹ / ₂	165 ¹ / ₂	— 3

De geldmarkt bleef vrijwel op één hoogte; geld op prolongatie was doorgaans verkrijgbaar tot 4 à 4¹/₂ pCt.

GOEDERENHANDEL GRANEN.

18 November 1919.

Oogstberichten in West-Europa blijven gunstig. Gedurende de maand October is het weder zeer gunstig geweest voor de bewerking van den grond en zoowel in Engeland als in Frankrijk is men zeer tevreden over het tot nog toe verrichte werk, ook al is in November door koude en sneeuwval niet veel werk meer mogelijk geweest. In Britsch-Indië, Australië en Zuid-Afrika is veel geklaagd over droogte. In Indië is echter tijdig regen gevallen, zoodat men zich daar weinig ongerust meer maakt en zelfs vroeger daar ingevoerde Australische tarwe weder doorverscheept heeft naar Europa. Sommige deelen van Australië hebben niet tijdig regen gehad en de tarwe-opbrengst zal daar niet groot zijn. In Australië is echter voorloopig nog genoeg oude tarwe om op den voet der laatste maanden verschepingen nog geruimen tijd mogelijk te doen zijn. Deze verschepingen blijven nog steeds belangrijk en in Engeland maakt de Australische tarwe zelfs zoo'n groot gedeelte van den aanvoer uit, dat de molenaars zich voortdurend beklagen over de omstandigheid, dat zij geene andere soorten voor menging kunnen krijgen. Ook in Zuid-Afrika verwacht men, dat de schade, door de droogte aangericht, belangrijk zal blijken te zijn en

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Dec.	Mais Dec.	Haver Dec.	Tarwe Dec.	Mais Dec.	Lijnzaad Febr.
15 Nov. '19	226	127 ³ / ₈	71 ⁷ / ₈	14,20	6,85	24,15 ³⁾
8 „ '19	226	132 ¹ / ₂	70 ⁵ / ₈	14,10	7,15	22,80
15 Nov. '18	226	121 ⁷ / ₈	71 ¹ / ₂	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾
15 Nov. '17	226	119 ¹ / ₄	64 ³ / ₈	12,45 ³⁾	8,45 ⁴⁾	15,65
15 Nov. '16	187 ¹ / ₄	96 ¹ / ₈	57 ⁷ / ₈	15,40	11,45	26,—
20 Juli '14	82 ¹⁾	56 ³ / ₈ ¹⁾	36 ¹ / ₂ ¹⁾	9,40 ²⁾	5,38 ²⁾	13,70 ²⁾

1) per Dec. 2) per Sept. 3) per Jan. 4) per Nov. 5) Feestdag.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	17 Nov. 1919	10 Nov. 1919	17 Nov. 1918
Tarwe	—	—	—
Rogge (No. 2 Western) ..	—	—	—
Mais (La Plata)	430,—	430,—	—
Gerst (48 lb. feeding) ...	440,—	440,—	—
Haver (38 lb. white clipped)	23,50	23,50	—
Lijnkoeken (Noord-Ame- rika van La Plata-zaad)	307,50	300,—	—
Lijnzaad (La Plata)	800,—	870,—	—

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	10—15 Nov. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tjdoak 1918	10—15 Nov. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tjdoak 1918	1919	1918
Tarwe	6.004	153.459	9.044	—	121.698	2.920	275.157	11.964
Rogge	—	15.454	—	—	25.653	—	41.107	—
Boekweit	—	4.170	—	—	—	—	4.170	—
Mais	17.357	164.300	—	ca. 4.350	19.247	4.590	183.547	4.590
Gerst	235	71.955	—	ca. 38	62.353	—	134.308	—
Haver	—	37.430	—	ca. 30	7.363	—	44.793	—
Lijnzaad	714	83.079	—	—	25.163	—	108.242	—
Lijnkoek	449	57.937	—	—	200	—	58.137	—
Tarwemeel	—	47.839	756	—	37.435	6.068	85.274	6.824
Andere meelsoorten	179	36.815	19.716	—	10.708	4.286	47.523	24.002

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor het Buitenland.

Tarwe	—	222.637	340.953	—	—	—	222.637	340.953
Mais	—	14.372	90.191	—	—	—	14.372	90.191
Rogge	—	56.712	5.174	—	—	—	56.712	5.174
Tarwemeel	—	144.506	68.918	—	—	8.807	144.506	77.725
Gerst	—	62.537	24.172	—	—	—	62.537	24.172
Haver	—	123.757	—	—	—	—	123.757	—
Lijnkoeken	—	2.412	—	—	—	—	2.412	—
Andere meelsoorten	—	119.991	43.254	—	—	9.510	119.991	52.764

het verleen van uitvoerconsenten van maïs en maïsmeel is gestaakt. Daar echter het uitvoersurplus van maïs uit Zuid-Afrika nooit van groote beteekenis is in vergelijking tot andere uitvoerlanden, is die onomstandigheid van weinig belang voor de wereldpositie van maïs. Deze wordt nog beheerscht door Argentinië, waar het weder der laatste weken juist zeer gunstig is geweest voor den maïsogst. De prijzen van maïs in Argentinië hebben zich dan ook niet kunnen handhaven en zijn in de afgelopen week afgebrokkeld tot een niveau, dat zij in langen tijd niet hadden bereikt.

Voor het lijnzaad, dat in Argentinië juist in dezen tijd wordt geoogst en voor de tarwe, waarvan de oogst binnenkort zal aanvangen, is de in de laatste week gevallen regen misschien nadeelig, doch verontrustende berichten hierover hebben ons nog niet bereikt. Wel zijn beide artikelen in prijs gestegen, doch voor lijnzaad is die stijging voornamelijk het gevolg van voortdurende vraag van Noord-Amerika, waar men ook voor den nieuwen oogst reeds belangrijke inkoop in Argentinië heeft gedaan en vermeerderden kooplust van Engeland. Daar zijn in de afgelopen week tot stijgende prijzen vele zaken in Plata-lijnzaad tot stand gekomen, omdat het aanbod van Britsch-Indië duur en schaarsch was.

Het aanbod van scheepsruimte in Argentinië blijft nog steeds onvoldoende voor de behoefte. Wanneer de stakingen in Amerika langer hadden geduurd, zou daarin misschien verbetering zijn gekomen, doch slechts zeer weinig booten zijn uit de Amerikaanse vaart naar die op Zuid-Amerika overgebracht. Nog telkens worden zeer hoge vrachten betaald en alle aanbod van ruimte wordt gemakkelijk opgenomen. Als gevolg van het tekort aan scheepsruimte van Argentinië blijft de Europeesche markt in Plata-maïs zich bijna geheel onafhankelijk bewegen van de prijzen in Argentinië zelf. Ofschoon deze de laatste weken vrij sterk zijn gedaald, heeft de maïsprijs in Europa zich juist in tegenovergestelde richting bewegen, vooral wat het vasteland betreft.

Uit de Vereenigde Staten blijven oogstberichten eveneens gunstig. Verschepingen van tarwe zijn echter gering in vergelijking tot de enorme voorraden, welke dit seizoen uitgevoerd moeten worden. De oorzaak daarvan ligt slechts voor een klein gedeelte in de staking in de haven te New York en de mijnwerkersstaking, welke beide intusschen zijn

afgelopen, doch schijnt werkelijk het gevolg te zijn van teluurstellende vraag uit Europa. Men maakt zich in Amerika reeds ongerust en vreest niet tijdig de vele dure tarwe, die de regering tengevolge harer prijsgarantie in ontvangst heeft moeten nemen, te kunnen verschepen. Zelfs wordt beweerd, dat de Amerikaanse regering overweegt, den prijs, waarvoor zij naar Europa de tarwe levert, te verlagen. Zij zou dan met verlies moeten verkoopen en gebruik gaan maken van het crediet, dat haar indertijd door het Congres is verleend ter dekking van verliezen op graan. Het is nog kort geleden, dat de leider van het graanbedrijf met eenige glorie liet weten, dat hij het crediet niet noodig zou hebben.

In Canada wordt de laatste tarweogst nu geschat op 193 miljoen bushels, hetgeen iets meer is dan het vorige jaar, doch minder dan de zeer groote oogst van 1917. Indien de exportprijs in de Vereenigde Staten werkelijk wordt verlaagd, zou ook de Canadeesche tarwe voor lagere prijzen moeten worden verkocht, hetgeen voor de Canadeesche regering een tegenvaller zou zijn.

In Roemenië blijken toch de vooruitzichten voor spoedigen graanuitvoer minder te zijn dan onlangs bericht werd. Er is steeds sprake van uitvoer van tarwe, doch deze wordt niet verwacht vóór vaststaat, dat de volgende oogst voldoende zal zijn. Als dit juist is, zal het dus zomer worden, voor er sprake is van uitvoer uit Roemenië. Omtrent maïs hebben ons nog geene nauwkeurige berichten bereikt.

Nederland. In Nederland blijft de markt voor alle graansoorten en voederartikelen vast. In alle posities blijft voor Plata-maïs goede vraag bestaan bij stijgende prijzen. Nu en dan is eens een enkelen dag wat goedkoop te koop, waardoor dan echter direct de kooplust wordt vermeerdert. De directe aanvoer op Rotterdam en Amsterdam is nog steeds onvoldoende en geregeld wordt maïs via Antwerpen aangevoerd. Dit is in zoo hooge mate het geval, dat de maïsmarkt in België sterk onder den invloed staat van de stemming in Nederland.

SUIKER.

De weersgesteldheid der afgelopen week veroorzaakte hier te lande weder belangrijke stagnatie bij het roeien der bieten.

Als gevolg van het oploopen der suikerprijzen in Engeland was ook de handel in uitvoersuiker hier vast gestemd en wilden houders slechts tegen verhoogde prijzen verkoopen.

Ook in Duitschland staan volgens F. O. Licht de veldwerkzaamheden door sneeuw en vorst stil, totdat de grond weder bewerkt zal kunnen worden. In Midden-Duitschland moet nog ongeveer ¼ gedeelte en in het Noorden ⅔ gedeelte van den bietoogst uit den grond gehaald worden en het zal nog zeer de vraag zijn of na het rooien, ten tijde, dat deze vroege winterperiode geëindigd zal zijn, de bieten dadelijk aan de fabrieken afgeleverd kunnen worden zonder ze eerst op te slaan. Afgescheiden van het feit, dat bevroren en gekulde bieten zeer sterk in kwaliteit achteruitgaan, werkt deze toestand zeer ten ongunste van de ditjarige suikeropbrengst, welke slechts gebaat is door eene geregelde levering aan en verwerking door de fabrieken. Buitendien is ook verbetering der transportmoeilijkheden, der kolenvoorziening en der arbeidstoestanden zeer gewenscht en het zijn voornamelijk deze factoren — de gevolgen der „Zwangswirtschaft“ — die F. O. Licht aanleiding geven de vooruitzichten van den ditjarigen suiker oogst ongunstiger te beoordeelen dan in het begin van October.

In Tsjecho-Slowakye heeft hetzelfde weer geheerscht en dit komt te ongelegener, daar nog een groot gedeelte van den oogst te velde staat en gebrek aan kolenen transportmiddelen de fabrieken nopen de juist aangevangen werkzaamheden weder neer te leggen. Volgens mededeeling van verschillende fabrikanten is aldaar noch ten opzichte van den oogst, noch ten opzichte van de suikeropbrengst in doorsnee eene verbetering te wachten. Bij de onoverzichtelijke toestanden is het onmogelijk eene eenigszins juiste raming van de suikeropbrengst te geven, doch wordt het cijfer van 650.000 tons voor ruwsuiker in welingelichte kringen voor waarschijnlijk gehouden.

De zichtbare voorraden bedroegen volgens F.O. Licht:

	1919	1918	1917	tons
Duitschland 31 Aug...	217.798	290.278	322.991	
Oostenrijk 1 Sept. 1)	200.000*	250.000*	305.000*	
Frankrijk 1 „ 1)	10.416	26.680	39.012	
Nederland 15 Oct. ...	4.723	7.415	49.692	
België 1 Sept. ...	28.000	42.000	51.000	
Engeland 30 „ ..	326.659	472.787	252.266	
Totaal Europa	787.596	1.089.160	1.019.961	tons
V. S. v. N. A. 25 Sept. ...	55.485	38.784	64.669	
Cubahavens 22 „ ..	639.852	414.312	132.845	
Totaal	1.482.933	1.542.256	1.217.475	tons

* Raming. 1) 1918/17/16.

In Engeland liepen de prijzen voor stoomende partijen witte Javasuiker, welke aangekomen zullen zijn vóór 27 December — den datum, waarop geen vrije import meer toegelaten zal zijn — op tot Sh. 82/- c.i.f. U.K.

Board of Trade-statistiek:

Import riet.....	October		Jan./Oct.	
	1919	1918	1919	1918
	ton	ton	ton	ton
Import riet.....	88.807	141.238	947.297	1.208.296
„ biet.....	—	—	1	7.892
„ geraffineerd.	24.118	308	346.995	17.624
Totaal	112.925	141.546	1.294.293	1.233.612
Voorraad in entrepot	277.250	462.650	—	—
„ raffinaderijen	23.450	29.100	—	—
Opbrengst	67.221	67.713	689.237	618.390
Totaal binnenl. verbr.	105.743	84.186	1.251.076	793.981
Totale uitvoer	5.651	30	34.820	1.012

Op Java was de markt voor disponibile suiker zeer vast en tengevolge van meerdere vraag liepen prijzen voor Superieur op tot f 39 ½ f.o.b. Ook uit den volgenden oogst vonden verdere afdoeningen plaats.

Amerika blijft eveneens zeer vast.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per November	Londen			New York 96% Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Javas fob.	Americ. Granulated cif.	
14 Nov. 1919....	f —	64/9	59/-	—	7,28
7 „ 1919....	—	64/9	59/-	—	7,28
14 Nov. 1918....	—	64/9	—	—	7,28
14 Nov. 1917....	—	53/9	17/6	—	—
21 Juli 1914....	„ 11 ¹³ / ₃₂	18/-	—	—	3,28

RUBBER.

De Rubbermarkt te Londen was in de afgelopen week nog steeds levendig, doch Amerika schijnt zich een weinig teruggetrokken te hebben, hetgeen niet zonder invloed op de prijzen bleef.

De markt sluit onregelmatig op de volgende noteringen:

		einde vorige week
Prima Crêpe loco	2/4 ½	2/5 ¾
Smoked Sheets	2/4 ½	2/5 ¾
Prima Crêpe Jan./Juni '20	2/5 ½	2/6 ¼
Smok. Sheets Jan./Juni '20	2/5 ½	—
Hard fine Para loco	2/6 ½	2/6 ¼

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duiring & Zoon, Kolff & Witkamp en Leonard Jacobson & Zonen).

Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
15 Nov. 1919	1)	1)	1)	1)	1)
8 „ 1919	443.000	12.150	1.822.000	17.500	15 ²⁹ / ₃₂
1 „ 1919	409.000	—	1.917.000	17.000	—
15 Nov. 1918	2)	2)	2)	2)	2)

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
15 Nov. 1919....	72.000	1.011.000	112.000	2.439.000
15 Nov. 1918....	42.000	693.000	91.000	3.352.000

1) Feestdag. 2) gesloten.

KATOEN.

Noteeringen voor Loco-Katoen.

(Middling Uplands).

	17 Nov. '19	10 Nov. '19	3 Nov. '19	18 Nov. '18	17 Nov. '17
New York voor Middling ..	39,65 c	39,80 c	39,05 c	28,75 c	29,60 c
New Orleans voor Middling	39,50 c	40,50 c	39,50 c	29,75 c	28,— c
Liverpool voor Middling	24,44 d	26,40 d	25,22 d	22,33 d ¹⁾	22,63 d ²⁾

1) Good Middling Texas.

2) 16 November 1917 Good Middling.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.

(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '19 tot 14 Nov. '19	Overeenkomstige perioden	
		1918	1917
Ontvangsten Gulf-Havens..	} 2139	} 1781	} 2373
„ Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Brittannië	} 1383	} 448	} 456
„ „ t Vasteland.			
„ „ Japan etc....			
Vorraden in duizendtallen	14 Nov. '19	15 Nov. '18	16 Nov. '17
Amerik. havens.....	1632	1343	1110
Binnenland.....	1127	1226	923
New York	?	126	94
New Orleans	?	355	239
Liverpool	658 1)	244	474

1) 15 November 1919.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 5 November 1919.

Hoewel het Bureau-bericht, dat een stand van den Amerikaanschen katoenoogst van 51,1 pCt. aangaf, tegen 54,4 pCt. verleden jaar en 60,4 pCt. in 1917, niet als bullisch beschouwd werd, zijn prijzen tengevolge van de slechte weerberichten toch verder gestegen. Gebruikers van de betere klassen moeten steeds hogere premies betalen door de groote schaarschte aan werkelijk goede katoen. Egyptische katoen is zelfs nog meer gestegen dan Amerikaansche en de tegenwoordige prijs is dan ook gevaarlijk hoog.

Amerikaansche garens blijven zeer vast, hoewel sedert de laatste rijzing de vraag voor binnenlandsch verbruik wel

wat verminderd is, nu ook de meeste weverijen nog groote hoeveelheden in koop hebben. De exportvraag blijft echter nog zeer levendig, en ook Calcutta zendt nu orders voor ongebleekte garens. Bombay heeft 30/2 en 40/2 gekocht en China 20er enkel en 42/2, terwijl er voor die markt nog meer orders hangende zijn. Madras zendt orders voor ruwe en gevefde garens, Holland koopt zoowel cops als bundels, terwijl ook de Scandinavische markten meer belangstelling toonen. Frankrijk koopt voornamelijk de fijnere nummers, doch van Duitschland is er vraag voor alle soorten getwijnde garens en worden er orders tot Juni 1920 geplaatst. Prijzen van Egyptische garens blijven bijzonder vast en voor enkele soorten is er zooveel vraag, dat de prijs deze week zelfs zes pence per pond is gestegen. Vooral voor de betere soorten bestaat nog steeds veel belangstelling en bij de tegenwoordige prijzen, die een zeer ruime marge laten, is het voor spinners zeer verleidelijk om dikwijls meer te verkopen, dan zij wel kunnen leveren.

Prijzen voor manufacturen blijven nog steeds stijgen en de meeste fabrikanten zijn volop met orders bezet. Er komen nog steeds nieuwe orders binnen, vooral van Engelsch-Indië en vele weverijen kunnen geen verdere hoeveelheden verkopen, daar zij reeds voor vele maanden bezet zijn. Prijzen zijn dan ook zoo hoog en de gevraagde leverings-termijnen zoo laat, dat het steeds meer riskant wordt nog nieuwe orders te plaatsen. Vele koopers schijnen zulks echter niet te vinden, want er komen nog steeds nieuwe aanvragen binnen.

Zilver en Oost. wisselkoersen.

	29 Oct. 5 Nov.	29 Oct. 5 Nov.
Zilver	65 3/8 67	Liverpoolnoteringen (loco)
T.T.op Indië	2/- 2-1/8	F.G.F.Sakellaridis 34,50 37,50
T.T.op Hongkong	4 1/2 4 1/2	G.F. No. 1 Oomra 15,60 16,60
T.T.op Shanghai	6/6 6/6	

HUIDEN.

Bericht van de firma Grisar & Co.

De vaste houding der huidenmarkt blijft bestaan en stoort zich evenmin aan de daling der valuta als aan de arbeiders-moeilijkheden in Noord-Amerika. De behoeften aan ruwe huiden zijn groot en, daar de interesse zich voor kort alleen beperkte tot courante droge waar en Frigorifico-huiden, worden thans ook veel incurante huiden en derde en vierde klasse droge huiden vlot gekocht. Voor goede droge huiden zijn deze week 5 tot 10 pCt. hooger betaald. Ook voor Java-runder en buffelhuiden bestaat veel kooplust en komen be-duidende zaken tot afdoening. Drooggezouten huiden trekken nog meer attentie. Per diverse booten zijn verscheept naar Rotterdam: 5.000 droge Paraguay Campos, 2.000 droogge-zouten Bolivia's, 10.000 droge Buenos-Aires-paarden, 5.000 Columbia's en 3.000 droge Buenos-Aires Americanos.

Inlandsche huiden. Op lagere noteringen kwamen zaken tot stand en werden weder voor Duitsche reke-ning groote partijen uit de markt genomen. De veiling van 14 November te Brussel verliep vast tot vorige prijzen, zelfs in enkele gevallen iets hooger.

Rotterdam, 15 November 1919.

**VERKEERSWEZEN.
SCHEEPVAART.
GRAAN.**

Data	Petro-grad Londen/ R'dam	Odessa Rotter-dam	All. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotter-dam	Bristol Kanaal	Rotter-dam	Engel-land
10/15 Nov. 1919	—	—	1) f 75,-	2) 8/6	195/-	2) 65/-
3/8 " 1919	—	—	1) f 75,-	2) 8/6	185/-	2) 65/-
11/16 Nov. 1918	—	—	—	50/-	—	225/-
12/17 Nov. 1917	—	—	—	30/-	—	145/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bor-deaux	Genua	Port Said	La Plata Rوتر	Rotter-dam	Gothen-burg
10/15 Nov. 1919	60/-	77/6	70/-	50/-	f 10,-	Kr. 40
3/8 " 1919	52/6	75/-	70/-	50/-	" 10,-	" 45,-
11/16 Nov. 1918	69/-	101/3	200/-	120/-	—	" 50,-
12/17 Nov. 1917	69/-	101/3	—	—	" 32,50	—
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rúst)	Vladoo-stock West Europa	Chilt West Europa (salpeter)
	10/15 Nov. 1919....	120/-	175/-	—
3/8 " 1919....	120/-	175/-	—	235/-
11/16 Nov. 1918....	—	—	—	—
12/17 Nov. 1917....	—	550/-	—	185/-
Juli 1914....	14/6	16/3	25/-	22/3

- 1) Per ton stukgoed. 2) Voor Britsche schepen.
- 3) Voor neutrale schepen onder geallieerd time charter.
- 4) Vrij.

RIJNVAART.

Gedurende de afgelopen week was de vraag naar scheeps-ruimte te Rotterdam iets minder. De scheepshuren bedroegen 7/8 cents per ton per dag om in Rotterdam te laden, terwijl voor scheepsruimte, om in Antwerpen te laden, 10/11 cents per ton per dag werd betaald. Het sleeploon bedroeg 50-cents-tarief plus f 1,-.

Te Ruhrort werd alle beschikbare scheepsruimte opgenomen. De vrachten van Ruhrort naar Mannheim waren ongeveer dezelfde als de vorige week, terwijl voor kolen van Ruhrort naar Rotterdam f 1,90/f 2,- per ton betaald werd.

Het sleeploon Ruhrort/Mannheim bedroeg 68/70 pf. per Centner.

De waterstand werd iets gunstiger; Cauber Pegel wees einde der week Meter 1,32 aan.

ADVERTENTIËN

Zooeven verschenen bij TEULINGS' UIT-GEVERS-MAATSCHAPPIJ, 's-Hertogenbosch:

Sociaal-Economische Geschriften,

door Dr. H. F. M. HUIJBERS, Dr. H. H. KNIPPEN-
BERG, Mr. L. G. KORTENHORST, J. J. M. H. NIJST,
Mr. L. F. A. M. VAN OGTROP, Mr. Dr. CH. RAAIJ-
MAKERS, S. J., Prof. Dr. ALPH. STEGER, J. VER-
BIEST, D. H. en Mr. T. J. VERSCHUUR.

Prijs f 2,90.

ADVERTEERDERS!

Raadpleegt bij het maken van Uwe plannen

NIJGH & VAN DITMAR'S
Algem. Advertentiebureau

Dit adviseert U bij het ontwerp en van Uwe
reclames voor alle landen der wereld

Gevestigd sedert 1837.

ROTTERDAM, WIJNHAVEN 113

BIJKANTOREN:

AMSTERDAM, N.Z. VOORBURG WAL 157

's-GRAVENHAGE, BUITENHOF 48

HAARLEM, SPAARNE 3

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM

Telefoon 3600

AMSTERDAM

Telefoon N 5580

'S-GRAVENHAGE

Telefoon H 280, 300

LEEWARDEN

GRONINGEN

Telefoon 1555

ARNHEM

Telefoon 2723

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc., in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.

PROSPECTUS GRATIS.

"De Zweedsche Handelsbank"
Filiaal-net

OSTERSUND
SUNDSVALL
GÄVLE
STOCKHÖLM
GÖTEBORG
JÖNKÖPING
HÄLSINGBORG
MÄLMÖ

Bankzaken met Zweden.

Stockholms Handelsbank
Kapitaal en fondsen Kr. 140.000.000

vereenigd met
Bankakt. bol. Södra Sverige Helsingborg
Kapitaal en fondsen Kr. 45.000.000

onder den naam van
A. B. Svenska Handelsbanken
(„DE ZWEEDESCHE HANDELSBANK“)

Hoofdkantoor te **STOCKHÖLM.**

Telegram-adres: „HANDELSBANK“

De „Svenska Handelsbanken“ is volkomen toegerust om aan al Uwe eischen te voldoen dank zij haar over geheel Zweden verspreide 254 bijkantoren: in de hoofdstad, de grootste handelssteden, de ijzer-, papier- en andere industrieele gebieden, het houtdistrict, de landbouwende deelen van het land, de zeehavens — zie de kaart. Groote kaart in kleuren met complete lijst van alle daarop voorkomende plaatsen, zoowel als alle verdere inlichtingen worden op aanvraag verstrekt.

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD AMSTERDAM

Geregelde Passagiers- en Vrachtdienst met nieuwe, moderne post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM EN ZUID-AMERIKA

VIA

DOVER, BOULOGNE s/M., CORUÑA, VIGO, LISSABON, LAS PALMAS, PERNAMBUCO, BAHIA, RIO DE JANEIRO, SANTOS, MONTEVIDEO en BUENOS AIRES.

P. Clos & Leembruggen

LEIDEN

Opgericht 1 Mei 1766

Tel. Intercomm. 370

Telegr.-Adres: CLOS

NIJGH & VAN DITMAR'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ

WIJNHAVEN 111-113 - ROTTERDAM

TELEFOON 7841-7842-7843-7861

BIJKANTOREN te AMSTERDAM, 'S-GRAVENHAGE en HAARLEM

Belast zich met het verzorgen van uitgaven en tijdschriften op elk gebied

Sajetten en Wollen Garen voor Hand- en Machinebreien

Accountantskantoor

James Polak

(Lid Ned. Inst. v. Accountants)

POSTHOORNSTEEG 7B

ROTTERDAM.

DE FRIESCHE BANK

LEEWARDEN, BOLSWARD, DOKKUM, DRACHTEN, FRANEKER, GORREDIJK, HARLINGEN,
HEERENVEEN, JOURE, LEMMER, SNEEK, STEENWIJK EN WOLVEGA.

GESTORT KAPITAAL f 3.000.000,—

RESERVE f 300.000,—

Billijk incasso-tarief voor geheel Friesland en Noordelijk Overijsel.

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP

Wester-Suikerraffinaderij AMSTERDAM

GROOTSTE RAFFINADERIJ
IN NEDERLAND

Levert de mooiste Suiker,
omdat haar zuiveringsver-
mogen het grootst is.

Produceert behalve alle soorten *Melis-
suiker* en *Basterds*:

*Cristallen, groote en kleine, Klontjes
(Cubes), Theeklontjes, Crushed (brokken)
Tabletten, Brooden, Poedersuiker, fijne
Suikers voor Vruchtengebruik, enz. enz.*

DE GRONINGER BANK

Groningen, Winschoten, Stadskanaal, Wildervank,
Veendam, Sappemeer, Delfzijl, Emmen, Hooge-
veen en Ter Apel (Firma TIMMERMAN & SASSEN)

Kapitaal f 6.000.000,— Geplaatst en gestort f 4.598.000,—
Reserves f 401.498,23

VERRICHT ALLE BANKZAKEN

Belast zich met het incasseren van wissels op binnen-
en buitenland

VEREENIGDE CHEMISCHE FABRIEKEN

Telefoon: 2053, 2072 en 2073

Hoofdkantoor: Malibaan No. 81

Telegram-Adres: „RODUMA”

UTRECHT

KUNSTMESTSTOFFEN

Fabrieken te: KRALINGSHEVEER, ZWIJNDRECHT en GRONINGEN

PRACTISCH EFFECTENBOEK

ter vereenvoudiging van admini-
stratie en ten gebruike voor de

VERMOGENSBELASTING

Prijs f 1,25

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij
NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ, R'DAM

STANDARD BANK OF SOUTH AFRICA, LTD. ROTTERDAM AMSTERDAM

HOOFDKANTOOR: 10 CLEMENTS LANE, LONDON, E.C., 4

AGENTSCHAP: NEW YORK, 68 WALL STREET

	f 12.— = £ 1.—
MAATSCHAPPELIJK KAPITAAL.....	f 120.000.000,—
GEPLAATST KAPITAAL.....	f 75.000.000,—
GESTORT KAPITAAL	„ 18.750.000,—
RESERVEFONDS	„ 26.400.000,—
	f 120.150.000.—

Meer dan 350 kantoren in Zuid-Afrika en elders

BEHANDELING VAN
BANKZAKEN MET ALLE WERELDDEELEN

GRONINGSCHЕ CREDIET- EN HANDELSBANK

GRONINGEN, APELDOORN, APPINGEDAM, ASSEN EN VEENDAM

Kapitaal f 5.000.000,—

Geplaatst en volgestort f 2.500.000,—

Reserves ruim. f 478.000,—

VERSCHAFT BEDRIJFSKAPITAAL AAN
LANDBOUW, HANDEL EN NIJVERHEID

INCASSO — DEPOSITO — SAFE DEPOSIT

VERZEKERINGSMAATSCHAPPIJ

„GELRIA”

ROTTERDAM

Maatschappelijk Kapitaal f 2.500.000,—
waarvan geplaatst f 500.000,—

**TRANSPORT- en
BRANDVERZEKERING**

DIREKTIE:

C. TH. DAAMS

H. G. SCHUDEBEURS

Kantoor WIJNHAVEN 103

Telefoon No. 13883 Telegr.-Adres: „VERMAAGEL”

MAATSCHAPPIJ

voor

Scheeps- en Werktuigbouw

„FIJENOORD”

ROTTERDAM

Kruisers — Torpedobooten
Onderzeebooten

Mailstoomschepen
Vrachstoomschepen
Baggermateriaal

Machine-installaties.
tot 65000 P.K.

Scheeps-Zoelly-Turbines

Machines en apparaten voor
Suikerfabrieken, enz.

N.V. VAN DER LELY'S TOUWFABRIEKEN

ROTTERDAM,

Boompjes 93.

Telefoon: 3277 en 3296.

Telegr.-adr.: Vanderlely.

AMSTERDAM,

Prins Hendrikkade 16/7.

Telefoon: 7415 N.

Tel.-adr.: Vanderlely-touw.

GRONINGEN,

Der - A - Brug.

Telefoon: 1035.

Telegr.-adr.: Vanderlely.

FABRIEKEN TE MAASSLUIS.

SCHEEPSTROSSEN in alle soorten en afmetingen.

VISSCHERIJTOUWWERK.

Geteerd en ongeteerd Manila-, Sisal-, Nieuw-Zeeland-,
Bombay- en Russisch henneptouw.
Cocostouw.

TRANSMISSIESNAREN met en zonder reguleerbare
koppelingen.

STAALDRAADTOUW voor Scheepsgebruik, Liften,
Mijnen- en Hijschwerktuigen. IJzerwant en Hercules.

ALLE SOORTEN PAK- EN BINDTOUW

ONTVANG- EN BETAALKAS

NIEUWE DOELENSTRAAT 20-22 AMSTERDAM

DEPOSITO'S VOOR 1 JAAR FIXE à 4 PCT.

GELDEN, OP DEZEN TERMIJN GESTORT, ZIJN NA AFLOOP
VAN HET JAAR ZONDER OPZEGGING BESCHIKBAAR.

NIET OPGEVORDERD ZIJNDE, WORDT DE POST STIL-
ZWIJGEND VOOR GELIJKEN TERMIJN VERLENGD.

DE RENTE KAN NAAR VERKIEZING PER KWARTAAL, PER
HALF JAAR OF PER JAAR ONTVANGEN WORDEN.

GEBROEDERS SCHEUER

Assurateurs en Assurantiebezoekers

Expediteurs en Cargadoors

AMSTERDAM EN ROTTERDAM

Verzekering van Koopmansgoederen tegen
transport, molest, brand en diefstal tegen
concurrerende premiën.

Nederlandsche Gist-
en Spiritusfabriek

DELFT

ARTIKELEN:

Gist

Brandspiritus

Zuivere spiritus

Foezelolie

Amyl-alcohol

Aether Sulfuricus

Narcose æther

Kurken en

Gedroogde Spoeling